

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΒΕΝΕΤΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1981

Τὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας συνεχίστηκε ἀποδοτικὰ καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1981, τὸ δέκατο πέμπτο τῆς θητείας μου ὡς διευθυντῆ τοῦ*, παρὰ τὶς πολὺ σοβαρὲς (οἰκονομικὲς κυρίως) δυσκολίες πού ὑπογράμμισα ἤδη στὶς προηγούμενες ἐκθέσεις μου. Ἡ ἀπειλὴ τῆς ἀνακοπῆς τοῦ ἔργου αὐτοῦ στοὺς σημαντικότερους τομεῖς τῶν δραστηριοτήτων του (ἐκδόση ἐπιστημονικῶν ἔργων, συντήρηση τῶν καλλιτεχνικῶν του θησαυρῶν κλπ.) ἔχει προσλάβει ἀνησυχητικὲς διαστάσεις καὶ εἶναι καιρὸς ν' ἀντιμετωπιστεῖ κατὰ τρόπο ριζικὸ καὶ ἀποφασιστικὸ ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη Πολιτεία. Ἔτσι καὶ μόνο θὰ μπορέσει τὸ Ἰδρυμα νὰ συνεχίσει ἀπρόσκοπτα τὸ δρόμο πού ἔχει ἤδη χαράξει μὲ ἐπίμονη καὶ σκληρὴ ἐργασία, πρὸς ὄφελος τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Α'. ΕΡΓΑ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ

Οἱ δύσκολες οἰκονομικὲς συνθῆκες τοῦ Ἰνστιτούτου μᾶς ἀνάγκασαν νὰ περιοριστοῦμε ἐφέτος στὴν κανονικὴ συντήρηση τῶν ἀκινήτων του, χωρὶς νὰ προβοῦμε σὲ ἀνακαινίσεις. Εὐτυχῶς, οἱ σημαντικότερες ἀνακαινίσεις ἔχουν γίνεῖ ἤδη παλαιότερα, σὲ ἐποχὴ πού τὸ κόστος τοὺς ἦταν πολὺ χαμηλότερο, ἐνῶ οἱ σημερινὲς τιμὲς καθιστοῦν πιά προβληματικὴ καὶ τὴν παραμικρὴ νέα οἰκοδομικὴ ἐργασία.

Ἡ μόνη ἀνακαίνιση πού πραγματοποιήσαμε τὸ 1981 ἦταν ἡ ἐπισκευὴ τῆς στέγης τοῦ διαμερίσματος πού ἔχει κατασκευαστεῖ στὸν πρῶτο ὄροφο τοῦ καμπα-

* Τὶς προηγούμενες ἐκθέσεις μου βλ. στὰ «Θησαυρίσματα», τόμ. 4 (1967), σ. 225 - 241 (ἔτ. 1966 - 1967), τόμ. 5 (1968), σ. 255 - 287 (ἔτ. 1968), τόμ. 6 (1969), σ. 301 - 325 (ἔτ. 1969), τόμ. 7 (1970), σ. 289 - 317 (ἔτ. 1970), τόμ. 8 (1971), σ. 295 - 318 (ἔτ. 1971), τόμ. 9 (1972), σ. 316 - 340 (ἔτ. 1972), τόμ. 10 (1973), σ. 381 - 409 (ἔτ. 1973), τόμ. 11 (1974), σ. 358 - 389 (ἔτ. 1974), τόμ. 12 (1975), σ. 356 - 382 (ἔτ. 1975), τόμ. 13 (1976), σ. 319 - 346 (ἔτ. 1976), τόμ. 14 (1977), σ. 239 - 323 (ἔτ. 1977), τόμ. 15 (1978), σ. 315 - 341 (ἔτ. 1978), τόμ. 16 (1979), σ. 393 - 422 (ἔτ. 1979) καὶ τόμ. 17 (1980), σ. 329 - 356.

ναριοῦ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου. Ἔτσι τὸ προφυλάξαμε ἀπὸ τὴ διάβρωση καὶ τὴν καταστροφή πὺν τὸ ἀπειλοῦσε. Τὸ διαμέρισμα, μὲ λίγες ἀκόμη ἐπισκευές, μπορεῖ νὰ γίνεῖ κατοικήσιμο.

Ἐπειδὴ τὸ παλιὸ μηχανήμα φωτοαντιγράφων εἶχε ἀχρηστευθεῖ ἀπὸ τὴν καθημερινὴν χρῆση, τὸ ἀντικαταστήσαμε μὲ νέο ἰαπωνικὸ μηχανήμα τύπου Sharp, πὺν ἔξυπηρετεῖ τώρα ἀποτελεσματικὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἀντικαταστήσαμε ἐπίσης στὸν ξενώνα τὴν παλιὰ συσκευή τηλεοράσεως καὶ στὸ μαγειρεῖο ἓνα ψυγεῖο καὶ τὴ μαγειρικὴ συσκευή.

Β'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ

Ὁ παρακάτω ἀπολογισμὸς τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Ἰνστιτούτου θὰ δείξει, πιστεύουμε, πὺς τὸ ἔργο αὐτό, παρ' ὅλες τὶς δυσχέρειες, συνεχίστηκε ἱκανοποιητικὰ καὶ κατὰ τὸ 1981.

1) ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ

Τρεῖς ἀπὸ τοὺς παλιοὺς ὑπότροφους ἐρευνητὲς τοῦ Ἰνστιτούτου ἔξακολούθησαν τὴν ἐργασία τους σ' αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ 1981 : α) ὁ κ. Ἰωάννης Μαυρομάτης, πὺν πέτυχε ἀνανέωση τῆς διειοῦς ὑποτροφίας του γιὰ ἄλλους τέσσερις μῆνες, β) ὁ κ. Ἀντώνης Πάρδος, πὺν πέτυχε ἀνανέωση τῆς ὑποτροφίας του γιὰ τρίτο χρόνο (ὡς τὶς 5 Μαρτίου 1982) καὶ γ) ὁ κ. Ἀπόστολος Παπαϊωάννου, πὺν πέτυχε ἀνανέωση τῆς ὑποτροφίας του γιὰ δεύτερο χρόνο (ὡς τὶς 2 Νοεμβρίου 1982). Στοιὺς ὑποτρόφους αὐτοὺς ἦρθαν νὰ προστεθοῦν καὶ : δ) ὁ κ. Βασίλειος Κολιός, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (Τμήματος Μέσων καὶ Νέων Ἑλληνικῶν Σπουδῶν) τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, ε) ἡ δεσποινὶς Κατερίνα Κυριακοῦ, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (Τμήματος Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης) τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ς) ἡ δεσποινὶς Ἐρση Μπρούσκαρη, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (Ἱστοριοαρχαιολογικοῦ Τμήματος) τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐκθέτουμε παρακάτω τὴν ἐργασία τοῦ καθενός.

α) Ὁ κ. Ἰωάννης Μαυρομάτης, πὺν μετὰ τὴ λήξη τῆς ὑποτροφίας του ἀναχώρησε στὶς 25 Αὐγούστου, διέθεσε ἐφέτος τὸ χρόνο του στὴ σύνταξη τῶν τελευταίων κεφαλαίων τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς γιὰ τὶς πηγές τοῦ «*Ερωτοκρίτου*» καὶ στὴ συμπλήρωση τῶν ἐρευνῶν του στὰ νοταριακὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας γιὰ τὸν ποιητὴ τοῦ ἔργου Βιτσέντζο Κορνάρο. Τὴ διατριβὴ αὐτὴ ἐλπίζει νὰ τὴν ὑποβάλλει στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων στίς ἀρχές τοῦ

1982. Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του στὴ σειρὰ *Notai di Candia*, ποὺ ἔφεραν σὲ φῶς πολυάριθμους κατοίκους τῆς Σητείας ἢ τοῦ Χάνδακα, ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰ. ὡς τὸ 1669, μὲ τὸ ὄνομα Βιτσέντζος Κορνάρου, τὰ παρουσίασε σὲ ἀνακοίνωσή του στὸ Ε' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριον (25 Σεπτεμβρίου - 1 Ὀκτωβρίου) στὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Κρήτης, γιὰ νὰ διαφωτιστεῖ τὸ πρόβλημα ποῖος ἀπ' αὐτοὺς ἦταν πραγματικὰ ὁ ποιητὴς τοῦ «*Ἐρωτοκρίτου*». Συγκέντρωσε ἐπίσης ἀνέκδοτο ἀρχεῖακὸ ὕλικὸ γιὰ τοὺς Γεώργ. Χορτάτση, Ἰω. - Ἀνδρέα Τρώιλο, Μάρκο - Ἀντώνιο Φώσκολο, Ἀλέξ. Χαρωνίτη, Γεράσ. Βλάχο, Βαρθολ. Κανιόλ, Δημ. Νταμῖα κ. ἄ.

Ὁ κ. Μαυρομάτης ἐτοίμασε καὶ τὴν ἔκδοση ἐνὸς ἐνδιαφέροντος νοταριακοῦ ἐγγράφου, ποὺ περιέχει λεπτομερῆ ἀπογραφὴ ὅλων τῶν κινητῶν, πραγμάτων τῆς κρητικῆς μονῆς τοῦ Βαρσαμονέρου, τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰ., ποὺ θὰ δημοσιευτεῖ στὸν προσεχῆ τόμο τῶν «Θησαυρισμάτων».

β) Ὁ κ. Ἀντώνης Πάρδος συνέχισε ἱκανοποιητικὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς «*Τὸ δουλεμπόριο τῶν Ἑλλήνων στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας*». Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἐξακολούθησε νὰ συγκεντρώνει τὴ βιβλιογραφία, ἑλληνικὴ καὶ ξένη, γιὰ τὶς συνθῆκες τῆς δουλοκτησίας, τοῦ δουλεμπορίου, τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν σκλάβων καὶ γιὰ τὸν πολιτικὸ καὶ οἰκονομικὸ ρόλο τῶν κουρσάρων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ ἀρχεῖακὴ του ἔρευνα τοῦ προσκόμισε πολλὰς νέες πληροφορίες γιὰ τὸ θέμα του: πειρατικὲς κινήσεις, ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειες γιὰ τὴν πάταξη τῆς πειρατείας, εἰδήσεις γιὰ τὶς κινήσεις τῶν πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν στόλων τῶν κρατῶν ποὺ δροῦσαν στὴν περιοχὴ αὐτῇ, καταλόγους σκλάβων, ἀναφορές, δικογραφίες, ἐπιστολὲς κλπ. Τὸ νέο αὐτὸ ὕλικὸ τὸ συγκέντρωσε ἐρευνώντας στὶς ἀκόλουθες σειρές:

Α'. Στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας: 1) Capi del Consiglio dei X, Lettere dei Rettori e Provveditori da Terra e da Mar busta 300.— 2) Collegio V (Secreta), Relazioni di ambasciatori, rettori ed altre cariche, b. 61, 75, 81, 83, 87.— 3) Collegion VI, Suppliche di dentro, filze 72, 73.— 4) Collegio VI, Suppliche di fuori filza 422.— 5) Duca di Candia, b. 13, 53, 56, 61, 62, 72, 73.— 6) Inquisitori di Stato, b. 877, 1057.— 7) Inquisitori dell'amministrazione dei pubblici ruoli, buste 892, 929.— 8) Miscellanea Gregolin, busta 41.— 9) Bailo a Costantinopoli, b. 112, 113, 114.— 10) Secreta, Materie miste notabili, b. L.— 11) Senato I (Secreta), Deliberazioni, filze 75, 76.— 12) Senato III (Secreta), Dispacci Cefalonia, filza 14.— 13) Senato III (Secreta), Dispacci Corfù, filze 32, 33.— 14) Se-

nato III (Secreta), Dispacci Zante, filze 26, 27, 30, 31.— 15) Senato Mar, registri 108, 110.— 16) Provveditori da terra e da mar, filze 256, 799, 939, 940-946, 1031, 1116 bis, 1146, 1172, 1224, 1242, 1243, 1250, 1251, 1275, 1329, 1383.

Β'. Στὸ Museo Civico Correr: 1) Fondo Cicogna, b. 2709.— 2) Miscellanea Correr 1156.— 3) Archivio Donà dalle Rose, b. 134, 327.— 4) Archivio Gradenigo, registro 129 καὶ b. 186.— 5) Archivio Morosini-Grimani, registri 299, 314, 315-335, 380 καὶ b. 527, 540, 568.— 6) Provenienze diverse, b. 9c, 195, 241c, 306c, 315c, 398, 524c, 567, 601c, 639c, 675c, 681c, 836c, 2415, 2780c.

Γ'. Στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη μελέτησε τοὺς κώδικες: 1) ἀριθ. 149 (5105) τῆς ἰταλικῆς σειρᾶς IV.— 2) ἀριθ. 36 (8380), 636 (8055), 675 (7481), 882 (8505), 918 (8392), 949 (7098), 1539 (7641), 1823 (7760), 2166 (9200), 2182 (8779) καὶ 2571 (12463) τῆς ἰταλικῆς σειρᾶς VII.— 3) ἀριθ. 669 (11990) καὶ 672 (11883) τῆς ἰταλικῆς σειρᾶς IX καὶ 4) ἀριθ. 110 (7238) τῆς ἰταλικῆς σειρᾶς XI.

Δ'. Στὸ Παλιὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου ἐρεῦνησε τὰ Capitoliari τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος στὸ δεῦτερο μισὸ τοῦ 17ου αἰ., δηλ. τὰ registri 191, 192, 193.

Ὁ κ. Πάρδος εἶναι πιά ἕτοιμος γιὰ νὰ προχωρήσει στὴ σύνταξη τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῆς διατριβῆς του, ποὺ θὰ ἀναφέρεται στὴν πειρατεία καὶ στοὺς κουρσάρους στὴ Μεσόγειο καὶ εἰδικότερα στὰ ἑλληνικὰ πελάγη. Συγχρόνως ἐπεξεργάζεται καὶ τὸ ὕλικὸ ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ πραγματοποιηθεῖ γιὰ τοὺς σκλάβους καὶ τὶς κατηγορίες τους, γιὰ τὶς μορφὲς τοῦ δουλεμπορίου καὶ τοὺς ὁργανισμοὺς καὶ τοὺς τρόπους ἀπελευθέρωσής των.

Παράλληλα ὁ κ. Πάρδος συγκέντρωσε πλούσιο ὕλικὸ ποὺ ἀφορᾷ στοὺς πρόσφυγες τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου. Ἀπὸ τὸ ὕλικὸ αὐτὸ ἐτοίμασε ἤδη ἐργασία γιὰ τὸν ἐπόμενο τόμο τῶν «Θησαυρισμάτων» μὲ τὸν τίτλο «Τὰ ἀποδεκατισμένα κρητικὰ συντάγματα τῆς φρουρᾶς τοῦ Χάνδακα στὰ Ἑπτάνησα μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ἐπίσημοι κατάλογοι καὶ ἄγνωστες εἰδήσεις, 1669-1684». Ἐτοιμάζει ἀκόμη τὶς ἀκόλουθες ἐργασίες: α) «Οἱ πρόσφυγες τοῦ Χάνδακα στὴν Κέρκυρα (1669-1683). Ἀλφαβητικὸς κατάλογος».— β) «Οἰκογένειες ἀπὸ τὸ Χάνδακα στὴ Ζάκυνθο. Ἡ πρώτη κατάσταση προσφυγικῶν ἐπιδομάτων τοῦ Fr. Morosini (1670)».— γ) «Προσπάθειες τῶν Βενετῶν (1669 καὶ ἐξ.) γιὰ τὸν ἐποικισμό τῆς Ἰστρίας καὶ τῆς Δαλματίας μὲ πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὴ Μάνη» καὶ δ) «Ἐπαναστατικὲς καὶ μεταναστευτικὲς κινήσεις τῶν Μανιατῶν (1646-1676)». Τέλος, σὲ ἐπόμενο τόμο τῶν «Θησαυρισμάτων» θὰ δημοσιευθεῖ ἡ ἐργασία του

«Ἡ παρουσία τοῦ κωδικογράφου Κωνσταντίνου Παλαιόκαππα στο Πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ταυτότητάς τοῦ ἰδρυτῆ τοῦ ὁμώνυμου Κολλεγίου».

Στὸ παραπάνω ἀνέκδοτο ὕλικό στηρίχτηκε καὶ ἡ ἀνακοίνωση ποὺ ἔκαμε στὸ Ε' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριο (Ἅγιος Νικόλαος)¹ μὲ θέμα «Προβλήματα τῆς ἐγκατάστασης τῶν Κρητικῶν προσφύγων στὰ Ἑπτάνησα μετὰ τὸ πάρισιμο τοῦ Μεγάλου Κάστρου (1669)».

Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Πάρδος παρακολούθησε καὶ τὶς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου τοῦ Istituto Internazionale di storia economica «Francesco Datini» (Tredicesima settimana di studio: «Forme ed evoluzione del lavoro in Europa: XIII-XVIII sec.», Prato, 2-7 Μαΐου 1981).

Τέλος, ὁ κ. Πάρδος, ὕστερα ἀπὸ διετῆ παρακολούθηση, ἔλαβε μέρος στὶς ἐξετάσεις, τὸ Σεπτέμβριο, καί, ἐπιτυχάνοντας μεταξὺ τῶν πρώτων, ἀπόκτησε τὸ δίπλωμα τῆς Σχολῆς Ἀρχαιονομίας, Παλαιογραφίας καὶ Διπλωματικῆς τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Πάρδου ὑπῆρξε πολὺ ἀποδοτικὴ σὲ ἔκταση καὶ ἱκανοποιητικότερη σὲ ποιότητα. Εἴμαστε βέβαιοι πὼς δὲν θὰ ἀργήσει νὰ παρουσιάσει, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες του ἐργασίες, καὶ μιὰ πολὺ ἀξιόλογη διατριβή.

γ) Ὁ κ. Ἀπόστολος Παπαϊωάννου συνέχισε καὶ ἐφέτος τὴ συλλογὴ τοῦ ὕλικου γιὰ τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ ποὺ ἐτοιμάζει καὶ ποὺ τῆς ἔδωσε τελικὰ τὸν τίτλο: «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βενετίας (1867-1908)», ἀφήνοντας δηλαδὴ κατὰ μέρος τὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 1908 καὶ ἔπειτα, ὅποτε ἡ Κοινότητα τῆς Βενετίας ἔχασε τὴν αὐτονομία της καὶ τῆς ἐπιβλήθηκε Ἰταλὸς ἐπίτροπος. Ἀποδελτίωσε τὰ ἀντίστοιχα πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν καὶ συνελεύσεων τῆς Κοινότητος (Capitolari) καὶ τὴν ἀλληλογραφία της (Copie lettere) τῶν χρόνων 1867-1900, τὰ ἔγγραφα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν οἰκονομικὴ βοήθεια στοὺς ἀπόρους (1867-1888), καθὼς καὶ τὰ βιβλία τοῦ κτηματολογίου της (1865-1900). Ἀπὸ τὶς πηγές αὐτὲς συνέταξε χρονολογικοὺς πίνακες τῶν προέδρων, ἀντιπροέδρων, ἐφημερίων, δασκάλων καὶ τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος ἀπὸ τὸ 1867 καὶ ἐξῆς. Μελέτησε ἐπίσης τὰ ἐντυπα μονόφυλλα τῆς Κοινότητος καὶ ἐτοίμασε τὴν ἔκδοση τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κοιμητηρίου τῆς Βενετίας στὸ νησί τοῦ San Michele, χρησιμοποιώντας παρόμοια τὰ γενικὰ ἀρχεῖα τοῦ βενετικοῦ κοιμητηρίου (Registri seppellimenti

1. Κατὰ τὸ συνέδριο αὐτὸ ὁ κ. Πάρδος, μαζὶ μὲ τὸν κ. Μαυρομάτη καὶ τὸν κ. Παπαϊωάννου, προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίες στὴ Γραμματεία τῶν τμημάτων.

del cimitero dell'isola di San Michele di Venezia) καὶ τὰ ληξιαρχικά βιβλία θανάτων τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἰνστιτούτου, καθὼς καὶ τὰ ἔγγραφα ποὺ περιέχονται στοὺς φακέλους τοῦ Παλ. Ἀρχείου 748 (Tumulazione de' morti) καὶ 749 (Scrittura Consultori della Repubblica, Decreti del Senato ed atti relativi per la tumulazione de' morti nazionali Greci).

Ἰδιαίτερα τὸν ἀπασχόλησε ἡ μελέτη τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Βενετίας καὶ οἱ σχέσεις τους μὲ τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ κίνηση τῆς Βενετίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδας. Στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ateneo Veneto βρῆκε ἀκαταλογογράφητα ἔντυπα Ἑλλήνων λογίων τῆς Βενετίας (Ἰωσήφ Καλούτση, Αἰμιλίου Τυπάλδου, Ἰωάννη Βελούδου κ. ἄ.). Θέλοντας νὰ ἐξακριβώσῃ τὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων στὸ Risorgimento Italiano, ἰδίως κατὰ τὴν περίοδο 1848-1866, ὁδηγήθηκε στὴν ἔρευνα τῆς ἀξιόλογης συλλογῆς τοῦ Ἰταλοῦ ἐπαναστάτη Gabriele Fantoni, ποὺ βρίσκεται σήμερα στὸ ἀρχεῖο τοῦ Museo del Risorgimento τῆς Vicenza. Ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ διαπίστωσε τὴν ἄμεση συμμετοχὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς Βενετίας στὰ βενετικὰ κινήματα, στὰ χρόνια τῆς Ἰταλικῆς Παλιγγενεσίας, καὶ τὴν πολιτικὴ δραστηριότητα ὀρισμένων Ἑλλήνων, ὅπως ὁ Αὐγουστίνος Μυλωνόπουλος, ὁ Ἰωσήφ Καλούτσης, ὁ Ἀντώνιος Μανοῦσος, ὁ Ἀνθιμος Μαζαράκης, ἡ οἰκογένεια Σπυρ. Παπαδόπουλου κ. ἄ. Ὁ κ. Παπαϊωάννου ἐρεῦνησε τὶς κυριότερες σειρὲς τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ. Εἰδήσεις γιὰ τὸ ἴδιο θέμα συγκέντρωσε καὶ ἀπὸ τὸ Μουσεῖο Correr τῆς Βενετίας, ἐρευνώντας στὴ σειρὰ Documenti Manin (ἀριθ. 2050-2071, 2095-3010, 3370-3381) καὶ ἀπὸ τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ὅπου ἐξέτασε τὴ σειρὰ Prefettura Centrale, Ordine Pubblico-Sorvegliati e sospetti καὶ τὴ σειρὰ Presidenza della Luogotenenza Veneta 1849-1866. Οἱ ἔρευνές του στὰ δυὸ τελευταῖα αὐτὰ ἀρχεῖα συνεχίζονται.

Ἐπιθυμώντας ἐπίσης νὰ ἐξακριβώσῃ τὶς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας μὲ τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος καὶ τὴ στάση τους στὶς ἐθνικὲς διεκδικήσεις, σκέφτηκε νὰ ἐρευνήσῃ τὰ παλιὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, ποὺ τὰ ἔθεσε πρόθυμα στὴ διάθεσή του ὁ πολῦτιμος συνεργάτης τοῦ Ἰνστιτούτου Πρόξενος κ. Β. Κασκαρέλης. Ἡ συγκομιδὴ ὑπῆρξε ἐνδιαφέρουσα. Διαπίστωσε τὴ συμμετοχὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας, παρ' ὅλο ποὺ βρισκόταν σὲ στάδιο παρακμῆς, στὰ ἐθνικὰ θέματα καὶ ἰδίως στὸ Κρητικὸ Ζήτημα. Συγκέντρωσε πληροφορίες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ κίνηση στὴ Βενετία καὶ τὴν ἐμπορικὴ δραστηριότητα ὀρισμένων Ἑλλήνων, καθὼς καὶ γιὰ ἄλλα θέματα.

Εἰδικότερα τὸν ἀπασχόλησε ἡ συγκέντρωση στοιχείων γιὰ τὸ λόγιο καὶ ἱστορικὸ τῆς Κοινότητος τῆς Βενετίας Ἰωάννη Βελούδο. Ἐτσι ἐρεῦνησε τοὺς ἰταλι-

κούς κώδικες Miscell., cl. X, ἀριθ. 433 - 470 τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, ποὺ περιέχουν ἀλληλογραφία Ἑλλήνων καὶ ξένων λογίων, καὶ τὸν κώδικα 104 τῆς Βιβλιοθήκης Querini Stampalia, ποὺ περιέχει γραπτὰ τοῦ Βελούδου ἑλληνικά, λατινικά καὶ ἰταλικά, καθὼς καὶ πολλὰ γράμματα πρὸς αὐτὸν τῶν L. Carrer, E. Cicogna, N. Tommaseo, A. Μουστοξύδη, L. de Mas Latrie κ. ἄ.

Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Παπαϊωάννου ἔλαβε μέρος στὸ Β' Συνέδριο τῶν Ἰταλῶν Νεοελληνιστῶν, ποὺ συνήλθε στὴν Πάδοβα (29 - 30 Ἀπριλίου) καὶ στὸ Ε' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριο, ποὺ συνήλθε στὴν Κρήτη (25 Σεπτεμβρίου - 1 Ὀκτωβρίου) καὶ στὸ ὁποῖο παρουσίασε ἀνακοίνωση μὲ τὸν τίτλο «Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Τεργέστης καὶ ἡ Κρητικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1866 - 1869».

Ὁ κ. Παπαϊωάννου ἐτύπωσε καὶ μελετήματα, τὸ ἄρθρο «Εἰδήσεις γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τοῦ Ἀντώνιου Μαρούσου (1822 - 1903)», ποὺ δημοσιεύεται στὸν τόμο 18 (1981) τῶν «Θησαυρισμάτων»², τὸν κατάλογο «Τὰ ἑλληνικὰ παλαιό-τυπα τοῦ Διονυσίου Θερεϊανοῦ στὴ Biblioteca Civica τῆς Τεργέστης (1744 - 1863)», ποὺ τυπώθηκε στὴ σειρὰ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας (1981) καὶ (στὰ δημοσιεύματα τῆς Società Artistico - Letteraria τῆς Τεργέστης) τὸ τεῦχος «*Elenco delle opere di Nicolò Tommaseo pubblicate dal 1836 al 1874 conservate nel Caffè Tommaseo di Trieste*». Ἀλλὰ μελετήματά του τὰ τυπώνει ἤδη ἢ τὰ ἔχει ἔτοιμα γιὰ ἐκτύπωση. Τέλος, γράφτηκε καὶ παρακολουθεῖ τὰ μαθήματα στὴ Σχολὴ Ἀρχαιονομίας, Παλαιογραφίας καὶ Διπλωματικῆς τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας.

Εἶμαι βέβαιος πὼς ὁ κ. Παπαϊωάννου, μὲ τὴν ἐργατικότητα καὶ τὸν ἐνθουσιασμό του, θὰ ἐτοιμάσει καὶ θὰ προσφέρει ἔργο χρήσιμο στὴν ἔρευνα.

δ) Ὁ κ. Βασίλειος Κολιός, ποὺ ἦρθε στὸ Ἰνστιτοῦτο στὶς 24 Μαΐου, διάλεξε, μὲ ὑπόδειξή μου, ὡς θέμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς ποὺ θὰ ἐτοιμάσει, τὴ δράση τῆς μεγάλης γιαννιώτικης οἰκογένειας Μαρούτση, ποὺ ἔδρασε στὴ Βενετία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 17ου ὡς τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ. καὶ διακρίθηκε στὸ ἐμπόριο, στὴ διπλωματία καὶ οὐδὲ κοινωφελῆ ἔργα. Ὁ κ. Κολιὸς συγκέντρωσε πρῶτα τὴ βιβλιογραφία ἀπὸ ἐντυπες πηγές καὶ ἔπειτα ἀναζήτησε ἀνέκδοτες πληροφορίες γιὰ τὴ δραστηριότητα τῶν διαφόρων μελῶν τῆς οἰκογένειας καὶ τὴ δράση τους μέσα στὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα τῆς Βενετίας ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα της. Ἐτσι ἀποδελτίωσε ἀπὸ τὸ Παλαιὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἀδελφότητος τὰ κατάστιχα 132, 134, 197 - 200α καὶ 225. Ἐπίσης μελέτησε τὰ βιβλία τῶν βαπτίσεων, τῶν γάμων καὶ τῶν

2. Βλ. τίς σ. 276 - 289 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

θανάτων τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰ., τὰ οἰκονομικὰ βιβλία τῆς Ἀδελφότητας τῶν ἐτῶν 1640, 1647, 1649, 1650, 1661, 1662, 1664 καὶ 1674, καθὼς καὶ τοὺς φακέλους 148 - 150, 277, 363 - 370, 499. Ἀλλὰ καὶ στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ὁ κ. Κολιὸς μελέτησε ἀπὸ τὴ σειρὰ τῶν Inquisitori di Stato τὶς δεσμίδες 1026 καὶ 1040, ποὺ περιέχουν ἀρκετὲς πληροφορίες γιὰ τὶς ἐμπορικὲς ὑποθέσεις καὶ τὸν πλοῦτο τῆς οἰκογένειας Μαρούτση. Στὴν πρώτη δεσμίδα βρῆκε σὲ ἔντυπο (stampa) τὴ διαθήκη τοῦ Χριστόδουλου Μαρούτση. Ἀπὸ τὴ σειρὰ Consolato Russo a Venezia μελέτησε τὶς 8 πρῶτες δεσμίδες, τῶν ἐτῶν 1774 - 1785, καὶ θὰ συνεχίσει τὴ μελέτη τῆς σειρᾶς αὐτῆς, ποὺ περιέχει καὶ πολλὰ γράμματα τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμαδῶν, ποὺ σκοπεύει νὰ τὰ ἐκδώσει ἀργότερα. Στὸ Μουσεῖο Correr συμβουλευτήκε τὴ filza 199 ἀπὸ τὴ σειρὰ Archivio Gradenigo.

Ὡς πρῶτο καρπὸ τῶν ἐρευνῶν του ὁ κ. Κολιός, μὲ βάση ἀνέκδοτο ὕλικὸ ἀπὸ τὴ σειρὰ Consolato Russo a Venezia, παρασκεύασε μελέτημα μὲ τὸν τίτλο «Συνεταιρισμὸς δύο Ἑλλήνων γιὰ ἐμπόριο μὲ τὴν Πετρούπολη», ποὺ δημοσιεύεται στὸν τόμο 18 (1981) τῶν «Θησαυρισμάτων»³. Τέλος, ὁ κ. Κολιὸς ἄρχισε νὰ παρακολουθεῖ ἀπὸ τὸ Νοέμβριο τὰ μαθήματα τῆς Σχολῆς Ἀρχαιονομίας, Παλαιογραφίας καὶ Διπλωματικῆς, ποὺ λειτουργεῖ στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας.

Ὁ κ. Κολιός, ἐρευνητὴς σοβαρὸς, εὐσυνείδητος καὶ ἐργατικώτατος, εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ ἀνταποκριθεῖ μὲ ἐπιτυχία στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐργασίας ποὺ ἀνέλαβε.

ε) Ἡ δεσποινὶς Κατερίνα Κυριακοῦ, ποὺ ἦρθε στὶς 29 Μαΐου, διάλεξε ἀρχικά, μὲ ὑπόδειξη τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Μανόλη Χατζηδάκη, ὡς θέμα τῆς διδακτορικῆς τῆς διατριβῆς, τὶς μικρογραφίες τοῦ χειρογράφου τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», ποὺ βρίσκεται στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο τοῦ Λονδίνου (Harl. 5644). Ἀφοῦ ἐνημερώθηκε βιβλιογραφικὰ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ στὰ θέματα τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης, καὶ ἰδίως τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς τῆς ἀνάπτυξης, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στὰ θέματα τῶν μικρογραφιῶν, τῶν σχεδίων, τῶν ἱστορημένων χειρογράφων, τῶν εἰκονογραφημένων βιβλίων καὶ τῶν χαλκογραφιῶν, κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ χειρόγραφο τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», παρ' ὅλο ποὺ ἀνήκει στὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰ. (1710), ὅμως ἀκολουθεῖ πολὺ προγενέστερα πρότυπα, τοῦ 16ου αἰ., ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα φιλοτεχνήθηκαν στὴν Κρήτη. Μερικὲς ἀπὸ τὶς συνθέσεις τῶν μικρογραφιῶν διαπίστωσε πὺς ἔχουν σχέση μὲ χρησμολόγια τοῦ 15ου καὶ τοῦ 16ου αἰ. καὶ ἄλλες πάλι μὲ τὴν εἰκονογραφία τῶν δυτικῶν ἱποπτικῶν μυθιστορημάτων. Ἐτσι ὁδηγήθηκε στὸ συμπέρασμα ὅτι, γιὰ νὰ μελετηθοῦν οἱ μικρο-

3. Βλ. τὶς σ. 325 - 335 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

γραφίες τοῦ «*Ερωτοκρίτου*», πρέπει νὰ μελετηθεῖ τὸ σύνολο τῶν ἔργων τῆς κοσμικῆς ζωγραφικῆς τῶν δυὸ ἢ τριῶν προηγούμενων αἰώνων. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ δεσποινὶς Κυριακοῦ τροποποίησε καὶ πλάτυνε τὸ θέμα της, ὥστε νὰ περιλάβει ὅλα τὰ δείγματα τῆς μὴ θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς τῆς ἐποχῆς τῆς Βενετοκρατίας στὴν Κρήτη, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα μέσα στὰ ἔργα τῆς θρησκευτικῆς κρητικῆς ζωγραφικῆς, ποὺ ἀποτελοῦν ἀπηχήσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Τὸ ὕλικό της θὰ τὸ συγκεντρώσει κυρίως ἀπὸ τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης καὶ συμπληρωματικὰ ἀπὸ τὶς ἀνέκδοτες ἀρχεῖακὲς πηγές. Τὴν ἐργασία τῆς συγκέντρωσης τὴν ἄρχισε ἤδη, ἀποδελτιώνοντας γενικὰ ἔργα, καταλόγους μουσείων καὶ ἐκθέσεων, μονογραφίες γιὰ τοὺς ζωγράφους καὶ ἄλλα σχετικὰ δημοσιεύματα.

Παράλληλα ἡ δεσποινὶς Κυριακοῦ, ὕστερα ἀπὸ ὑπόδειξή μου, συνέταξε μελέτημα μὲ τὸν τίτλο «*Ὁ γιὸς τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου ἀφιερωτῆς εἰκόνας στὸ παρὰ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τῆς Βενετίας (1605)*», ποὺ δημοσιεύεται στὸν τόμο 18 (1981) τῶν «Θησαυρισμάτων»⁴.

Ἐξ ἄλλου, μὲ μεθοδευμένο πρόγραμμα, προσπάθησε νὰ ἐπωφεληθεῖ κάθε εὐκαιρία ποὺ τῆς προσφέρει ἡ διαμονή της στὴ Βενετία, γιὰ νὰ συμπληρώσει τὶς γνώσεις καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ της κατάρτιση. Ἔτσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς τακτικὲς ἐπισκέψεις τῶν μουσείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Βενετίας, ἐπισκέφθηκε σημαντικὲς ἐκθέσεις, ὅπως τοῦ Rembrandt καὶ τῆ μεγάλης ἐκθέσεως «*Da Tiziano a El Greco*». Ἐπισκέφθηκε ἐπίσης τὰ μουσεῖα τῶν γειτονικῶν πόλεων Πάδοβας, Vicenza, Φερράρας, Βερόνας, Μάντουας καὶ Τεργέστης.

Τὸ Σεπτέμβριο παρακολούθησε τὸ XXIII Corso Internazionale d'Alta Cultura, ποὺ διοργανώθηκε στὸ Ἰδρυμα Cini μὲ ἀφορμὴ τὴν παραπάνω ἐκθεση γιὰ τὸ βενετσιάνικο μανιερισμὸ καὶ πῆρε τὸ σχετικὸ δίπλωμα παρακολούθησης. Ἀπὸ τὸ Νοέμβριο παρακολουθεῖ ὡς ἀκροάτρια μαθήματα λατινικῆς παλαιογραφίας καὶ ἀρχαιονομίας στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ μαθήματα ἱστορίας τῆς ἰταλικῆς τέχνης στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βενετίας.

Τέλος, ἡ δεσποινὶς Κυριακοῦ, ποὺ ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὴν εἰκονογράφηση παλιῶν ἑλληνικῶν ἐντύπων μὲ χαρακτηριστικά, ἄρχισε νὰ μελετᾷ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ ἔργου τοῦ Παναγιώτη Δοξαρά «*Τέχνη ζωγραφίας*» (1720), ποὺ ἀποτελεῖ μετάφραση τοῦ «*Trattato della Pittura*» τοῦ Leonardo da Vinci. Τὸ ἔργο τοῦ Δοξαρά, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι χειρόγραφο (*Marc. gr. IV, 1=1117*), στὴν εἰκονογράφησή του, μὲ μελάνι καὶ πέννα, μιμεῖται χαλκογραφίες τοῦ 17^{ου} αἰ. καὶ παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον ὡς εἶδος διδακτικοῦ ἐγχειριδίου γιὰ τὴν ἐκλατκευση τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν τῆς ζωγραφικῆς τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ καλλιτέχνη.

4. Βλ. τὶς σ. 299 - 306 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

Ἡ δεσποινὶς Κυριακοῦ, ἀριστοῦχος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ προικισμένη μὲ ὄχι τυχαῖα πνευματικὰ προσόντα, εἵμαστε βέβαιοι πὼς θὰ ἔχει ἀξιόλογη ἐπιστημονικὴ ἐξέλιξη.

ς) Ἡ δεσποινὶς Ἑρση Μπρούσκαρη, ποὺ ἦρθε στὶς 7 Ἰουλίου, ἀνέλαβε νὰ ἐτοιμάσει, μὲ ὑπόδειξή μου, διδακτορικὴ διατριβὴ μὲ θέμα τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας ἀπὸ τὸ 1511 (ὁπότε δόθηκε ἡ ἄδεια ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς γιὰ τὴν ἀνέγερσίν της) καὶ ἔπειτα. Ἡ δεσποινὶς Μπρούσκαρη ἄρχισε τὴν ἔρευνά της ἀπὸ τὸν 16^ο αἰ. καὶ τὴν ἐνετόπισε ἰδίως στὰ χρόνια 1536 - 1560, ποὺ εἶναι καὶ τὰ σημαντικότερα γιὰ τὸ χτίσιμο τῆς ἐκκλησίας. Ἀφοῦ κατατοπίστηκε βιβλιογραφικὰ καὶ μελέτησε τὰ ἱστορικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος, ἄρχισε τὴ συλλογὴ τοῦ ὕλικου ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ βιβλία της ποὺ ἀναφέρονται στὸ θέμα καὶ ἀποδελτίωσε τὰ κατάστιχα τοῦ Παλ. Ἀρχείου 69 (1544 - 1549), 2 (Giornale 1549 - 1554) καὶ 3 (Giornale 1554 - 1576). Τώρα ἔχει ἀρχίσει τὴ μεταγραφὴ τοῦ παλιότερου κατάστιχου 68 (1536 - 1547). Ἀποδελτίωσε ἐπίσης ἢ μετέγραψε ἔγγραφα ἀπὸ τὸ κατάστιχο 219 (Mariegola), ἀπὸ τὸ κατάστιχο 57, ποὺ περιέχει κυρίως λογαριασμοὺς καὶ ἀποδείξεις, καὶ ἀπὸ τὸ κατάστιχο 34, ποὺ περιέχει τὰ συμβόλαια τῆς ἀγορᾶς τοῦ οἰκοπέδου πάνω στὸ ὁποῖο χτίστηκε ἡ ἐκκλησία. Ἀπὸ τὴν πρώτη αὐτὴ συγκομιδὴ τοῦ ὕλικου ἦρθαν στὸ φῶς οἱ δυσκολίες, πολιτικὲς καὶ οἰκονομικὲς, ποὺ ἀντιμετώπισε ἡ Ἀδελφότητα γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ οἰκοπέδου καὶ γιὰ τὴν ἀνέγερση τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ δεσποινὶς Μπρούσκαρη ἐργάστηκε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκην τοῦ Ἰνστιτούτου, καὶ στὶς ἄλλες Βιβλιοθῆκες τῆς Βενετίας (Μαρκιανή, Querini Stampalia, Μουσείου Correr Ἰδρύματος Cini). Στὶς δυὸ τελευταῖες ἰδίως, βρῆκε βιβλιογραφικὸ ὕλικὸ ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἀναγέννησης καὶ τοῦ μανιερισμοῦ, ποὺ θὰ τὴ βοηθήσει γιὰ τὴν ἐξέταση τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ παρακολούθησε καὶ μαθήματα στὴ Πολυτεχνικὴ Σχολὴ τῆς Βενετίας σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς περιόδου αὐτῆς. Στὸ ἀρχεῖο τοῦ Μουσείου Correr μελέτησε τοὺς κώδικες Cicogna 2583, 2585 I καὶ 9080 III, ποὺ ἀναφέρονται στὴ ἐκκλησίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας, ἀλλὰ ποὺ δὲν τῆς πρόσφεραν ὡς τώρα ἄγνωστο ὕλικό. Ἀνέλαβε ἐπίσης νὰ μελετήσῃ σειρὰ χαλκογραφιῶν ποὺ τῆς παραχώρησα γιὰ μελλοντικὴ δημοσίευση μὲ θέμα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μελέτησε στὴ βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου Correr τὴν ἱστορίαν καὶ τὶς τεχνικὲς τῆς χαλκογραφίας καὶ ἄρχισε νὰ συγκεντρώνει ὕλικὸ γιὰ τοὺς χαρακτεῖς τῶν χαλκογραφιῶν αὐτῶν.

Παράλληλα ἡ δεσποινὶς Μπρούσκαρη συνέταξε μελέτη μὲ θέμα τὶς «*Εμπορικὲς περιπέτειες τοῦ μητροπολίτη Φιλαδελφείας Γαβριὴλ Σεβήρου*», ποὺ δημοσιεύεται στὸν τόμο 18 (1981) τῶν «*Θησαυρισμάτων*»⁵. Γιὰ τὴ σύνταξη τῆς μελέτης αὐτῆς ἐρεῦνησε τὰ κατὰστιχα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου ἀριθ. 82 καὶ 116 - 120.

Ὅπως ἡ δεσποινὶς Κυριακοῦ, ἔτσι καὶ ἡ δεσποινὶς Μπρούσκαρη ἐπισκέφθηκε ἐκκλησίες, μουσεῖα καὶ ἐκθέσεις τῆς Βενετίας καὶ τῶν γειτονικῶν πόλεων Πάδο-βας, Βερόνας, Treviso καὶ Bassano. Παρακολούθησε ἐπίσης τὸ XXIII Corso internazionale d' alta cultura στὸ Ἰδρυμα Cini. Τέλος, ἄρχισε νὰ παρακολουθεῖ τακτικὰ τὴ Σχολὴ Παλαιογραφίας, Διπλωματικῆς καὶ Ἀρχαιονομίας τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας.

Ἡ δεσποινὶς Μπρούσκαρη, μὲ τὴν κατάρτιση, τὴ γλωσσομάθεια, τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴ φιλοπονία της, εἴμαστε βέβαιοι πὼς θὰ φέρει σὲ αἴσιο πέρας τὴν ἐργασία ποὺ ἀνέλαβε καὶ θὰ δικαιώσει ὅλες μας τὶς ἐλπίδες.

2) ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ θὰ ἀναφέρουμε τὴν ἐργασία τῶν φιλοξενουμένων τοῦ Ἰνστιτούτου, τακτικῶν καὶ ἔκτακτων, Ἑλλήνων καὶ ξένων, καὶ θὰ μνημονεύσουμε τοὺς κυριότερους ἐπισκέπτες τοῦ 1981.

Ι. α) Ὁ κ. Μιχαὴλ Λασιθιωτάκης, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων (Σορβόννης) καὶ παλαιὸς μαθητὴς τῆς École Normale Supérieure, προσκλήθηκε, ὕστερα ἀπὸ πρότασή μου, ὡς φιλοξενούμενος τοῦ Ἰνστιτούτου γιὰ τρεῖς μῆνες καὶ ἦρθε καὶ ἐργάστηκε σ' αὐτὸ ἀπὸ 2 Ἰανουαρίου - 25 Μαΐου, παρατείνοντας γιὰ λίγο τὴ διαμονή του, μὲ τὴν ἀδειά μου, καὶ μετὰ τὴ λήξη τῆς φιλοξενίας του, γιὰ νὰ συμπληρώσει τὶς ἔρευνές του. Στὸν κ. Λασιθιωτάκη, ποὺ παρουσίασε λαμπρὰ πιστοποιητικὰ τῶν Γάλλων καθηγητῶν του καὶ ποὺ συνδυάζει τὴν ἄριστα γνώση τῆς ἀρχαίας, τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ φιλολογίας μὲ τὴ γαλλικὴ (ποὺ εἶναι ἡ μητρικὴ του γλώσσα), ἐμπιστεύθηκα καὶ παραχώρησα τὴ συγγραφὴ διδακτορικῆς διατριβῆς γιὰ τὸν Κρητικὸ λόγιον Φραγκίσκο Σκοῦφο (1644 - 1697), τὸ συγγραφέα τῆς περὶ-φημης «*Τέχνης Πηγορικῆς*» (1681), γιὰ τὸν ὁποῖο εἶχα συγκεντρώσει καὶ ἐπεξεργαστεῖ ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἄφθονο καὶ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ὕλικὸ (βιβλιογραφία, ἀνέκδοτα κείμενα, μελετήματα, σημειώσεις, σχόλια κλπ.) μὲ τὸ σκοπὸ νὰ συγγράψω

5. Βλ. τὶς σ. 307 - 324 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

μεγάλη μονογραφία γι' αὐτὸν καὶ νὰ ἐκδώσω τὰ ἀνέκδοτα γράμματά του. Ὅλο αὐτὸ τὸ ὕλικὸ (δυσὸ δελτιοθῆκες καὶ πολυάριθμους ὀγκώδεις φακέλους) τὸ ἔθεσα στὴ διάθεση τοῦ κ. Λασιθιωτάκη καὶ κράτησα γιὰ μένα μονάχα τὴν (ἔτοιμη σχεδὸν) κριτικὴ καὶ σχολιασμένη ἔκδοση τοῦ «Γραμματοφόρου» τοῦ Σκούφου. Μὲ τὸν κ. Λασιθιωτάκη, ἀποφασίσαμε νὰ παρουσιάσει τὴ βιογραφία τοῦ Σκούφου, μελέτη γιὰ τὴν «Τέχνη Ῥητορικῆς» καὶ τὶς πηγές της, καθὼς καὶ μετάφραση τοῦ ἔργου στὰ γαλλικὰ καί, τέλος, κριτικὴ σχολιασμένη ἔκδοση τῶν πολυάριθμων ἀρχαίων ἐπιγραμμάτων τοῦ Σκούφου ποὺ περιέχονται στίς ὑπ' ἀριθ 44 καὶ 46 ἐπιστολές τοῦ «Γραμματοφόρου». Ἔτσι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς του στὴ Βενετία καὶ σὲ στενὴ συνεργασία μαζί μου, ἐργάστηκε, βοηθούμενος ἀπὸ τὸ ὕλικὸ ποὺ τοῦ παραχώρησα, γιὰ νὰ συγκεντρώσει νέο ὕλικὸ ἀναφερόμενο στὰ θέματα αὐτὰ ποὺ ἀνέλαβε.

Γιὰ τὴ διαφώτιση τῶν βιογραφικῶν τοῦ Σκούφου ὁ κ. Λασιθιωτάκης χρησιμοποίησε τὶς εἰδήσεις τοῦ πρόσφατου βιβλίου τοῦ κ. Ζ. Τσιρπανλῆ «Τὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ οἱ μαθητές του» (Θεσσαλονίκη 1980) καὶ προμηθεύτηκε φωτοαντίγραφα πολλῶν ἐγγράφων τοῦ Κολλεγίου αὐτοῦ ποὺ ἀναφέρονται στὸ Σκούφο.

Γιὰ τὴ μελέτη τῆς «Τέχνης Ῥητορικῆς», ἐνημερώθηκε στὴν παλιὰ βιβλιογραφία ποὺ τοῦ ὑπέδειξα καὶ ἔπειτα ἔστρεψε τὴν ἔρευνά του στίς ἀκόλουθες τρεῖς κατευθύνσεις: 1) Στὴν ἐσωτερικὴ μελέτη τοῦ κειμένου ἀπὸ λογοτεχνικὴ ἄποψη. Ἐξέτασε λεπτομερῶς τὰ παραδείγματα τῆς «Τέχνης Ῥητορικῆς», γιὰ τὶς πηγές τῶν ὁποίων ὑπῆρχε συστηματικὴ προεργασία μου. Κατέγραψε τὶς εἰκόνες καὶ τὰ ρητορικὰ σχήματα ποὺ ἀπαντοῦν συχνότερα στὸ ἔργο. Μελέτησε τὴ γλῶσσα του καὶ τὶς ἰδιομορφίες της (λέξεις ἀρχαῖες, διαλεκτικές, ἰταλιανισμούς, ἰδιότυπες συντάξεις κλπ.). Ἀπὸ τὴν πρώτη αὐτὴ στυλιστικὴ ἀνάλυση ἔφτασε στὴ διαπίστωση ὅτι ἡ μεγάλη πρωτοτυπία τοῦ κειμένου ἔγκειται στὰ πλούσια ρητορικὰ στολίδια. Παράλληλα ἄρχισε καὶ τὴν ἐργασία τῆς μετάφρασης τοῦ ἔργου στὰ γαλλικὰ. 2) Στὸν καθορισμὸν τῆς σημασίας τῆς «Τέχνης Ῥητορικῆς» τοῦ Σκούφου μέσα στὴν ἱστορία τῆς μεταβυζαντινῆς ρητορικῆς. Ὁ κ. Λασιθιωτάκης πιστεύει ὅτι ἡ πρωτοτυπία της συνίσταται στὴ χρῆση τῆς δημοτικῆς γλώσσας, στὴ διαίρεσή της σὲ πέντε μέρη καὶ στὴν ἄφθονη χρῆση πηγῶν καὶ θεμάτων χριστιανικῶν καὶ διερωτᾶται, μήπως τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ ἔχουν ἰταλικὴ τὴν προέλευση. 3) Στὴν ἀνίχνευση ἀκριβῶς τῶν τυχόν ἰταλικῶν προτύπων τοῦ Σκούφου. Μελέτησε ὅχι μόνο τὰ παλιότερα ἰταλικά ἔργα (τῶν E. Santini, B. Croce κλπ.), γιὰ τὴ ρητορικὴ τοῦ baroque τοῦ 17ου αἰ., ἀλλὰ καὶ μερικὰ βασικά ἔργα διάσημων Ἰταλῶν ἱεροκηρύκων τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ (Francesco Panigarola, 1609, Paolo

Arese, 1629, Tommaso Carafa, 1643 κ.ά.). Ἀπὸ τὴ συγκριτικὴ αὐτὴ μελέτη κατέληξε στὸ προσωρινὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ «*Τέχνη Ῥητορικῆς*» τοῦ Σκούφου, χωρὶς νὰ μποροῦμε νὰ τὴ συνδέσουμε μὲ ἓνα μοναδικὸ καὶ συγκεκριμένο πρότυπο, πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ, ἕξ αἰτίας τῆς χριστιανικῆς τῆς ἔμπνευσης, τοῦ ὕφους καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν σχημάτων της, μέσα στὴν παράδοση τοῦ *baroque*.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «*Τέχνη Ῥητορικῆς*», ὁ κ. Λασιθιωτάκης ἐξέτασε τὸ ἔργο τοῦ Σκούφου «*Λόγος Πανηγυρικός εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ Προδρόμου*» (1670), συγκρίνοντάς το μὲ λόγους τοῦ Paolo Segneri μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Ἡλία Μηνιάτη, πού, καθὼς εἶναι γνωστό, ἔχει μιμηθεῖ σὲ πολλὰ τὸ Σκούφο. Τέλος, προσπάθησε ν' ἀντλήσει βιογραφικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ «*Γραμματοφόρος*», καθὼς καὶ γλωσσικά, καὶ νὰ τὸν συγκρίνει μὲ ἄλλες συλλογὲς ἐπιστολῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκοκρατίας, μὲ ὁδηγὸ τὴ διατριβή μου «*Contribution à l'étude de l'epistolographie néohellénique*» (1951). Συμβουλευτήκε ἰταλικά ἐγχειρίδια ἐπιστολογραφίας (Angelo Ingegneri, 1594, Bartolomeo Cucchi, 1614, Panfilo Persico, 1620), καθὼς καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἐπιστολάρια τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλέα καὶ τοῦ Σπυρ. Μήλια. Τέλος γιὰ τὸ σχολιασμὸ τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ Σκούφου, μελέτησε τὴν Παλατινὴ Ἀνθολογία.

Εἶναι φανερὸ τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τοῦ θέματος καὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ κ. Λασιθιωτάκη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο περιμένουμε, ἀξιοποιώντας τὸ ὕλικό καὶ τὴν ἐργασία πού τοῦ παραχώρησα, νὰ μᾶς δώσει γρήγορα ἓνα ἄριστο ἔργο γιὰ τὸ σημαντικό αὐτὸ δεξιότῃν τοῦ νεοελληνικοῦ δημοτικοῦ λόγου.

β) Ὁ κ. Ζαχαρίας Τσιρπανλῆς, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, προσκλήθηκε, μὲ πρότάσή μου, καὶ φιλοξενήθηκε στὸ Ἰνστιτούτο, γιὰ δευτέρη φορὰ (ἡ πρώτη ἦταν τὸ 1976), ἀπὸ 20 Φεβρουαρίου - 19 Ἀπριλίου. Στὸ δίμηνο αὐτὸ διάστημα συνέχισε καὶ ὁλοκλήρωσε τὶς ἀρχειακὲς ἐρευνες τοῦ 1976 καὶ παράλληλα ἐπεξεδίει τὶς ἀναζητήσεις του σὲ ἄλλα ἱστορικὰ θέματα. Συγκεκριμένα :

1. Τέλειωσε τὴ λεπτομερῆ καταγραφὴ τῶν 28 ὀγκωδῶν φακέλων μὲ λυτὰ ἔγγραφα τοῦ Consolato Russo a Venezia, πού τὴν εἶχε ἀρχίσει τὸ 1976. Μὲ τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ ὕλικου αὐτοῦ σχεδιάζει νὰ παρουσιάσει πρῶτα μικρὲς ἐπὶ μέρους συμβολές, πού θὰ τὸν ὁδηγήσουν ἔπειτα σὲ εὐρύτερη συνθετικὴ ἐργασία μὲ θέμα τὴν «*Ἐμπορικὴ δραστηριότητα καὶ ἀλληλογραφία τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Ἰονίου ἀπὸ τὴ συνθήκη τῷ Κιόντισσόν καὶ Ἀρτζῆ (1774) ὡς τὶς παραμονὲς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως*». Ἰδιαιτέρα θὰ ἀξιοποιηθεῖ ἡ ἐπισήμανση ἐνὸς ἐνδιαφέροντος ἐμπορικοῦ δικτύου πού εἶχαν ὀργανώσει μὲ ἐπιτυχία συγγενικὲς οἰκογένειες (Φίληδες - Τσουκαλάδες - Ζωσιμάδες) σὲ σημαντικὲς ἀπὸ

ἐμπορικὴ ἄποψη περιοχῆς καὶ πόλεις, ὅπως στὴ Μάλτα, στὴ Μεσσήνη, στὸ Λιβόρνο, στὴν Ἀγκώνα, στὴ Βενετία, στὴν Τεργέστη, στὴν Κέρκυρα, στὰ Γιάννενα, στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴ Νίζνα, στὴ Μόσχα, στὴν Πετρούπολη.

2. Ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴ συλλογὴ ἀνέκδοτου ὕλικου ἀναφερόμενου στὶς σχέσεις τῆς Βενετίας μὲ τὰ ἱπποτοκρατούμενα καὶ τουρκοκρατούμενα Δωδεκάνησα. Εἰδικότερα, ἐπεσήμανε ἄγνωστες ἐκθέσεις Βενετῶν ἀξιωματάρχων τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰ. σχετικὰ μὲ τὴν κατάληψη τῆς Ρόδου (1522) ἀπὸ τοὺς Τούρκους, μὲ τὴν παρουσίαν Βενετοῦ προξένου στὸ νησί, μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ βενετικοῦ στόλου στὰ Δωδεκάνησα (ἐπιχειρήσεις στὴν Κῶ, στὴν Κάλυμνο, στὸ Καστελλόριζο κ. ἄ.) κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου, μὲ τὸ ἐνδιαφέρον Βενετῶν ἐμπόρων στὸ δωδεκανησιακὸ χῶρο. Γιὰ τὰ θέματα αὐτὰ ἀντέγραψε τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἀπὸ τοὺς cod. *Marc. ital.* cl. vii, cod. 882 (colloc. 8505), cod. 2430 (colloc. 10472).— Ἀπὸ τὸ A.S.V., *Cinque savi alla mercanzia*, b. 742 (Rodì, 1775-1795), b. 32, N.S. (Rodì).— *Senato Mar*, reg. 67.— *Consiglio dei Dieci*, Lettere ai Capi, da Cipro (1493-1529), b. 288.— *Senato Dispacci Consoli - Diversi luoghi*, f. 1.— *Provveditori da terra e da Mar*, filze 1098-1101, 1329, 1145. Ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Museo Civico Correr: Donà dalle Rose, No 153.— mss. Morosini - Grimani, No 335, 336.

3. Μὲ συνδυασμὸ διαφόρων μαρτυριῶν, ἐπεσήμανε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἀρχείου τοῦ Gran Priorato dell'Ordine Gerosolimitano in Venezia. Μὲ ἄδεια τῆς ἐποπεύουσας ἀρχιερατικῆς ὑπηρεσίας τῆς Βενετίας πέτυχε, πρῶτος ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες ἐρευνητές, νὰ συμβουλευτεῖ τὸ ἀρχεῖο αὐτό. Ἔτσι μελέτησε τὶς buste 38-44, 602-613, στὶς ὁποῖες βρῆκε ἔγγραφα ἀναφερόμενα στὶς σχέσεις τῶν Ἰωαννιτῶν Ἱπποτῶν μὲ τὸν ἐλληνικὸ βενετοκρατούμενον καὶ τουρκοκρατούμενον χῶρον κατὰ τὸ 17^ο καὶ 18^ο αἰ., καθὼς καὶ στὴ κτηματικὴ περιουσίαν τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου στὴ Ζάκυνθο καὶ στὴν Κεφαλληνίαν κατὰ τὴν παραπάνω περίοδον. Ὁ κ. Τσιρπανλῆς σκοπεύει νὰ παρουσιάσῃ τὸ ὕλικὸ σὲ ἐργασία μὲ τίτλον «Τὸ ἀρχεῖο τοῦ Gran Priorato τῶν Ἰωαννιτῶν Ἱπποτῶν στὴ Βενετία καὶ ἡ σημασία του γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ἱστορίαν».

4. Στὴ βιβλιοθήκῃ Querini Stampalia ἐνημερώθηκε ἱκανοποιητικὰ πάντως στὴν ἰταλικὴ βιβλιογραφίαν τὴ σχετικὴ μὲ τὰ ἰταλοκρατούμενα Δωδεκάνησα (1912-1943). Ἡ βιβλιογραφικὴ αὕτη προετοιμασία τοῦ στάθηκε χρήσιμη γιὰ τὴν ἀρχεακὴν ἐρευναν ποὺ διεξήγαγε γιὰ τὸ ἴδιον θέμα κατὰ τὸ μῆνα Μαῖο στὴ Ρώμην, στὸ ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας καὶ στὰ Κεντρικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ἰταλικοῦ Κράτους.

II. Τὸ Ἰνστιτοῦτο φιλοξένησε καὶ ἐφέτος ἑκτακτα, γιὰ λίγες μέρες ἢ βδομάδες καὶ χωρὶς ἀποζημίωση, ἀρκετοὺς ξένους ἐρευνητές, γιὰ νὰ μελετήσουν θέματα ποὺ ἐμπίπτουν στὴν περιοχὴ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ Ἰδρύματος. Αὐτοὶ ἦταν: α) ὁ κ. Vincenzo Pecoraro, νεοελληνιστής, ἐπιστημονικὸς συνεργάτης στὴ Facoltà di Magistero τοῦ Παλέρμου, β) ἡ δεσποινὶς Ines di Salvo, νεοελληνίστρια καὶ φιλόλογος ἀπὸ τὸ Παλέρμο, γ) ὁ κ. Peter Topping, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cincinnati καὶ τώρα Senior Research Associate καὶ Advisor for publications τοῦ Βυζαντινοῦ Κέντρου τοῦ Dumbarton Oaks, δ) ἡ κυρία Doriana dell'Agata, ἱστορικὸς τῆς τέχνης, συνεργάτης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Πίζας, ε) ἡ κυρία Ἀγγελικὴ Λαΐου-Θωμαδάκη, καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Rutgers (New Jersey, ΗΠΑ), ς) ὁ κ. Liam Gallagher, ἱστορικὸς τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἀπὸ τὸ Λονδίνο, ζ) ἡ κυρία Anika Skorvan, σύμβουλος τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τοῦ Βελιγραδίου καὶ η) ὁ κ. André Deisser, φιλόλογος καὶ ἑλληνιστὴς τῆς Λιέγης.

α) Ὁ κ. Vincenzo Pecoraro, ποὺ ἀνακάλυψε καὶ μελετᾷ ἓνα κείμενο τοῦ Ἰταλοῦ Martorella ἐξαιρετικὰ διαφωτιστικὸ γιὰ τὰ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς Κύπρου στὰ μέσα τοῦ 16ου αἰ., δηλαδὴ στὴν ἐποχὴ τῆς σύνθεσης τῶν γνωστῶν πετραρχικῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων στὸ νησί, ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἔρευνα καὶ τὴ συγκέντρωση ὕλικου χρήσιμου γιὰ τὴν ἐπαλήθευση καὶ συμπλήρωση τῶν πληροφοριῶν τοῦ Martorella. Ἔτσι συγκέντρωσε ἀνέκδοτες πληροφορίες γιὰ τὸ θέμα του ἀπὸ τὸ Μουσεῖο Correr, ὅπου μελέτησε τὰ χειρόγραφα Cicogna 3187 καὶ 3596. Τὰ χειρόγραφα αὐτά, ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειας Donà dalle Rose, περιέχουν ἀπομνημονεύματα ἀπὸ τὴν Κύπρο τοῦ νεαροῦ τότε Leonardo Donà (ἀργότερα Δόγη τῆς Βενετίας) μὲ πληροφορίες αὐθεντικὲς καὶ σημαντικὲς γιὰ τὴν ὀργάνωση, τὴ γενικὴ κατάσταση καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ νησιοῦ. Στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ὁ κ. Pecoraro ἐξέτασε ἀπὸ τὴ σειρὰ τῶν Relazioni al Senato γιὰ τὴν Κύπρο τὶς buste 61, 62 καὶ 84, ἓνα μέρος τῶν Dispacci ἀπὸ τὴν Κύπρο γιὰ τὰ χρόνια 1550-1560 καὶ τὴ σειρὰ τῶν Deliberazioni τοῦ Senato Mar (reg. 28-38) γιὰ τὰ χρόνια 1545-1560. Τέλος, μελέτησε μερικὰ σπάνια ἔντυπα τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης. Ἐλπίζουμε νὰ μᾶς παρουσιάσει γρήγορα τοὺς καρποὺς τῆς γνωστῆς του ἐρευνητικότητος.

β) Ἡ δεσποινὶς Ines di Salvo, ποὺ ἐργάστηκε ἀπὸ 25 Ἀπριλίου-5 Μαΐου καὶ ποὺ ἐτοιμάζει διδακτορικὴ διατριβὴ γιὰ τὴ διάδοση καὶ τὴν ἐπίδραση στὴν Ἑλλάδα τοῦ ἔργου τοῦ C. Beccaria «*Περὶ ἀμαρτημάτων καὶ ποινῶν*», ἐρεῦνησε

στά ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας, γιὰ νὰ συγκεντρώσει στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὸ νεαρὸ στά τέλη τοῦ 18ου αἰ. Ἑλληνα διανοούμενο Λεονάρδο Καπετανάκη, τοῦ ὁποῖου σώζονται ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Beccaria.

γ) Ὁ κ. Peter Topping, ποὺ ἐργάστηκε στὸ Ἰνστιτούτο ἀπὸ 9 Μαΐου - 6 Ἰουνίου καὶ ξαναπέρασε γιὰ λίγες μέρες καὶ τὸ φθινόπωρο (13-24 Σεπτεμβρίου), ἐρεῦνησε στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ σὲ ἄλλες συλλογὲς γιὰ τὴ συγκέντρωση ἀνέκδοτων πηγῶν ποὺ ἀναφέρονται σὲ τρία θέματα: 1) τὴ βενετικὴ ἀποικία τοῦ Ναυπλίου κατὰ τὴν πρώτη βενετικὴ περίοδο (1389-1540), 2) τὴν κατοχὴ τῆς νήσου Λήμνου ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς κατὰ τὸ βενετοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1463-1479 καὶ 3) τὴν ἀπογραφὴ χωρῶν καὶ προσώπων (catastichi, anagrafi) στὶς βενετοκρατούμενες ἑλληνικὲς γῶρες τὸν 14ο-15ο αἰώνα. Χρησιμοποίησε ἐπίσης ἐπωφελῶς τὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ σημείωσε πολλὰ δημοσιεύματα, γιὰ νὰ τὰ παραγγεῖλει γιὰ τὴ βιβλιοθήκη τοῦ Dumbarton Oaks.

δ) Ἡ κυρία Doriana dell'Agata, ποὺ ἐργάστηκε ἀπὸ 24-27 Μαΐου, συμβουλευτήκε, ὅπως καὶ πέρυσι⁶, τὸ διευθυντὴ τοῦ Ἰνστιτούτου σὲ θέματα σχετικὰ μὲ τοὺς Ἑλληνες ὁρθόδοξους καὶ τοὺς οὐνίτες τοῦ Λιβόρνου, μὲ τῶν ὁποίων τὴν ἱστορία καὶ τὶς εἰκόνες ἀσχολεῖται ἀπὸ χρόνια καὶ στοὺς ὁποίους ἀφιέρωσε ἐργασίες καὶ πρόσφατα εἰδικὸ μελέτημα στὸ συλλογικὸ ἔργο «*Livorno. Progetto e storia di una città tra il 1500 e il 1600*» (Livorno 1980) σ. 251-260: *La nazione e la chiesa dei greci «uniti»*.

ε) Ἡ κυρία Ἀγγελικὴ Λαῖου-Θωμαδάκη, ποὺ φιλοξενήθηκε ἀπὸ 15-28 Ἰουλίου, ἀσχολήθηκε αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ τὸν ἔλεγχο τῆς μεταγραφῆς ἐγγράφων τοῦ νοταρίου τοῦ Χάνδακα Antonio Bresciano, ποὺ συντάχτηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη στὰ 1350 καὶ ποὺ τὰ δημοσιεύει σὲ μελέτῃ τῆς μὲ θέμα τὴν ἐμπορικὴ κίνηση τῆς Κωνσταντινούπολης στὰ μέσα τοῦ 14ου αἰώνα. Συγχρόνως, στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας φωτογράφησε καὶ μετέγραψε ἐν μέρει συμβολαιογραφικὲς πράξεις τοῦ νοταρίου Giovanni Barbatella, ποὺ βρέθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1352 καὶ ποὺ δίνει πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὸ ἐμπόριο καὶ γιὰ τὴν παρουσία τῶν Βενετῶν στὴν πόλιν αὐτὴ κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεγάλου βενετογενουατικοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν κυρία Λαῖου, ἡ δεκαετία 1340-1350 παρουσιάζει

6. Βλ. «Θησαυρίσματα», τόμ. 17 (1980), σ. 342.

έντελῶς ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἱστορία τοῦ 14^{ου} αἰ., ὅπως πιστεύει πὼς θὰ φανεῖ ἀπὸ τὴ μελέτῃ της.

ς) Ὁ κ. Liam Gallagher, συγγραφέας πρόσφατης ἐνδιαφέρουσας μελέτης γιὰ τὸ χειρόγραφο τῶν μικρογραφιῶν τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἰνστιτούτου (ἀριθ. 5)⁷, φιλοξενήθηκε ἀπὸ 29 Σεπτεμβρίου - 4 Ὀκτωβρίου, γιὰ νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ φωτογραφήσῃ τὶς πολυάριθμες τουρκικὲς σημειώσεις ποὺ εἶναι γραμμένες στὰ περιθώρια πολλῶν σελίδων τοῦ χειρογράφου αὐτοῦ καὶ στὶς ὁποῖες σκοπεύει νὰ ἀφιερῶσῃ νέο εἰδικὸ μελέτημα.

ζ) Ἡ κυρία Anika Skovran, ποὺ φιλοξενήθηκε ἀπὸ 14 - 23 Ὀκτωβρίου, μελέτησε χρητικὲς εἰκόνες τοῦ Μουσείου ποὺ σχετίζονται τεχνολογικὰ μὲ ἄλλες χρητικὲς σωζόμενες στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ συγκέντρωσε ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου πληροφορίες γιὰ παλιὰ μέλη τῆς Ἀδελφότητος σερβικῆς ἐθνικότητος, ὅπως ὁ Andrea da Zeta, ὁ Dionisio della Vecchia, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐτοίμασε μελέτημα ποὺ θὰ δημοσιευτεῖ στὸν ἐπόμενο τόμο τῶν «Θησαυρισμάτων», κ.ἄ.

η) Ὁ κ. André Deisser, στὸ μικρὸ διάστημα ποὺ φιλοξενήθηκε καὶ ἐφέτος (31 Ὀκτωβρίου 7 Νοεμβρίου), συγκέντρωσε καὶ ἐπαλήθευσε καὶ πάλι πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὸν Ἑλληνα λόγιό τοῦ 16^{ου} αἰ. Ἀνδρόνικο Νούκιο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐτοιμάζει ἀπὸ χρόνια μεγάλῃ μονογραφία.

III. Καὶ Ἕλληνες ἐρευνητὲς πολυάριθμοι φιλοξενήθηκαν καὶ ἐφέτος στὸ Ἰνστιτούτο γιὰ λίγες μέρες ἢ βδομάδες, γιὰ νὰ διευκολυνθοῦν στὶς ἐρευνες ποὺ ἤρθαν μὲ δικά τους ἔξοδα νὰ κάμουν. Αὐτοὶ ἦταν: α) ὁ κ. Δημήτριος Κ. Μιχαηλίδης, ἐντεταλμένος καθηγητὴς τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ λογοτεχνίας στὰ Πανεπιστήμια τῆς Catania καὶ τοῦ Lecce, β) ὁ κ. Κωνστ. Κυριακόπουλος, καθηγητὴς Φιλολογίας, ὑπότροφος τοῦ Ἰδρύματος Κρατικῶν ὑποτροφιῶν, γ) ὁ κ. Νικόλαος Καραπιδάκης, υποψήφιος διδάκτωρ τῆς École des Chartes τοῦ Παρισιοῦ, δ) ἡ κυρία Φανὴ Μαυροειδῆ - Πλουμίδη, ἐπιμελήτρια τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, ε) ἡ κυρία Ρένα Βλαχάκη, πρώην ὑπότροφος τοῦ Ἰνστιτούτου, ς) ἡ κυρία Αἰκατερίνη Ἀσδραχᾶ, συνεργάτης τῆς École Pratique des Hautes Études τοῦ Παρισιοῦ, ζ) ἡ δεσποινὶς Ὀλγα Κατσιαρδῆ, βοηθὸς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ὑποψήφια διδάκτωρ,

7. Δημοσιευμένης στὰ «Θησαυρίσματα», τόμ. 16 (1979), σ. 170 - 205.

η) ὁ κ. Γεώργιος Μοσχόπουλος, διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ διευθυντῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κεφαλληνίας, θ) ἡ κυρία Μαρία Κωνσταντουδάκη - Κιτρομηλίδου, βοηθὸς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ι) ἡ δεσποινὶς Χρύσα Μαλτέζου, διευθύντρια τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν καὶ εἰδικὸς ἐπιστῆμων τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης, ια) ὁ κ. Νικόλαος Κατσάνης, ἐπιμελητῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ιβ) ἡ κυρία Ἑλένη Σαμαρᾶ - Παπαϊωάννου, καθηγήτρια φιλόλογος.

α) Ὁ κ. Δημ. Κ. Μιχαηλίδης, ποὺ φιλοξενήθηκε γιὰ πέντε μέρες (16-20 Φεβρουαρίου), μελέτησε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου παλιά ἔντυπα καὶ ἐνημερώθηκε σχετικὰ μὲ τὶς νέες ἐπιστημονικὲς ἐκδόσεις στὴν Ἑλλάδα. Στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη μελέτησε χειρόγραφα ποὺ ἐνδιαφέρουν τὶς ἔρευνές του πάνω σὲ θέματα τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς φιλολογίας.

β) Ὁ κ. Κωνστ. Κυριακόπουλος, ποὺ φιλοξενήθηκε ἐπίσης γιὰ πέντε μέρες (17-21 Φεβρουαρίου), ἐργάστηκε στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη καὶ στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου, γιὰ νὰ συγκεντρώσει πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς, ποὺ εἶναι τὸ ἔργο «*Γεωγραφία Παλαιὰ καὶ Νέα*» (Βενετία 1728) τοῦ Μελετίου Ἀθηνῶν.

γ) Ὁ κ. Νικόλ. Καραπιδάκης, ποὺ φιλοξενήθηκε γιὰ μιὰ βδομάδα (27 Μαρτίου - 4 Ἀπριλίου), μελέτησε καὶ ἐφέτος στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὴ δεσμίδα 55 τοῦ Ἀρχείου τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης μέ τὸν τίτλο «*Nomine di ufficiali*», ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενο τῆς διατριβῆς του στὴν *École des Chartes* τοῦ Παρισιοῦ⁸. Γιὰ τὸν ἀκριβέστερο προσδιορισμὸ μερικῶν ἀξιωματῶν τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τῶν γενεαλογικῶν ὁρισμῶν ἐγγενῶν οἰκογενειῶν τοῦ Χάνδακα ποὺ εἶχαν ἀνάμειξη στὴ διοίκηση, ὁ κ. Καραπιδάκης ἐρευνῆσε στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὴ σειρὰ «*Memoriali et atti*» τοῦ Ἀρχείου τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης (buste 37-41 καὶ 46-72) καὶ τὴ σειρὰ «*Notai di Candia*» (buste 246, Nicolò Rixomandi καὶ 263, Zuanne Sakellari). Μελέτησε ἐπίσης στὴν Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη τοὺς κώδικες *Ital. VI 286* (5985), ποὺ περιέχει τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης τοῦ Andrea Cornaro VII 914 (8592), ποὺ περιέχει τὴν περιγραφὴ τῆς Κρήτης τοῦ Francesco Barozzi, VII

8. Βλ. «Θησαυρίσματα», τόμ. 17 (1980), σ. 347.

569 (7946), πού περιέχει σύνοψη τοῦ προηγούμενου ἀπὸ τὸν Benedetto Gatto, VII 124 (7421) καὶ VII 196 (8578), πού περιέχουν γενεαλογικὴ πραγματεία τοῦ Gian Antonio Muazzo. Ὁ κ. Καραπιδάκης ἐλπίζει νὰ καταθέσει τὴ διατριβή του στὴν École des Chartes ἐντὸς τοῦ 1982.

δ) Ἡ κυρία Φανὴ Μαυροειδῆ - Πλουμίδη, πού φιλοξενήθηκε ἀπὸ 1-20 Μαΐου, ἀσχολήθηκε μὲ ἀναζήτησι στοιχείων πού νὰ διαφωτίζουν τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἑλληνα στιχουργοῦ τοῦ 16ου αἰ. Τζάνε Κορωναίου. Ἐρευνήσε στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ὁρισμένες σειρὲς ἐγγράφων, στὸ Μουσεῖο Correr τοὺς καταλόγους τῶν τμημάτων Cicogna, Donà dalle Rose, Correr καὶ Provenienze diverse καὶ στὴν Πάδοβα, στὸ ἀρχεῖο τῆς Curia vescovile, τὴν busta Diversorum 54A. Ἡ ἔρευνα στὶς παραπάνω σειρὲς στάθηκε γιὰ τὸν Κορωναῖο μᾶλλον ἀρνητικὴ, ἀλλὰ τῆς πρόσφερε πολλὰς πληροφορίες γιὰ ἄλλα πρόσωπα καὶ θέματα τοῦ τέλους τοῦ 15ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰώνα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται. Συγκέντρωσε, τέλος, τὰ ἰταλικά μελετήματα πού ἀναφέρονται στὸ ταφικὸ μνημεῖο τοῦ Μερκουρίου Μπούα (ἥρωα τοῦ στιχουργήματος τοῦ Κορωναίου) στὸ Treviso.

ε) Ἡ κυρία Ρένα Βλαχάκη, πού φιλοξενήθηκε ἀπὸ 16 Ἰουνίου - 15 Σεπτεμβρίου, συμπλήρωσε τὶς ἔρευνές της γιὰ τὰ θέματα πού τὴν εἶχαν ἀπασχολήσει τὰ τρία τελευταῖα χρόνια, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς της ὡς ὑποτρόφου τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἔτσι στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας συγκέντρωσε νέες πληροφορίες γιὰ τὴν κρητικὴ μονὴ Ἀγκαράθου, ἀπὸ τὴ σειρὰ «*Notai di Candia*» καὶ τὰ κατὰστιχα τῶν νοταρίων Γεωργ. Δαφνομήλη (b. 89, ἔτη 1585-1615), Γιόν. Rixomandi (b. 236, 1593-1598), Γιόργ. Lazzaretto (b. 159, 1600-1605), Γεωργ. Ροβαδά (b. 237, 1604-1622), Νικόλ. Ραντοπούλου (b. 236, 1611-1618), Λαμπριανοῦ Δροσίνου (b. 92, 1599-1627), Ἰωάννη Καστροφύλακα (b. 54, 1619-1648), Γεωργ. Σαγκουνιάτσου (b. 260-262, 1617-1645) Ἰωάννη Κολίρη - Κατσαρά (b. 79-82, 1625-1643), Γεωργ. Καροφίλη (b. 85, 1640-1645). Ἀπὸ τοὺς ἀκόλουθους παλιότερους νοταρίους, τοῦ τέλους τοῦ 15ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰ., σταχυολόγησε τὰ λιγοστά, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα (κυρίως διαθήκες) πού βρῆκε γραμμένα στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα: Γεωργ. Καλούδη (b. 34, 1494-1522), Γιο. Corner (b. 34, 1502-1522), Franc. Bruno (b. 17, 1488-1509), Πέτρο Μαδιώτη (b. 146, 1503-1516), Φανούριο Τρεβιζάν (b. 274, 1498-1508) καὶ Μανόλη Γυαλινᾶ (b. 280, 1486-1494).

Ἑλληνικά ἔγγραφα ἀνακάλυψε καὶ στὸ Μουσεῖο Correr. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ περιλαμβάνεται ἡ διαθήκη τοῦ Τζώρτζη ντὰ Ραβένα, κάτοικου τοῦ Χάνδακα,

πλουσιότατον, πού είχε ξεργαστήριο ἀργυροχοΐας στην πόλη αὐτή. Ἡ διαθήκη περιέχει πλῆθος ἀπὸ ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες. Ἡ ἀρχαιότερη ἑλληνικὴ διαθήκη πού βρῆκε εἶναι τοῦ ἔτους 1354. Τὰ ἑλληνικά αὐτὰ ἔγγραφα τὰ σταχυολόγησε ἀπὸ τὶς σειρὲς Provenienze Diverse 348c, 351c, 506c, 824c, Archivio Morosini - Grimani b. 568 καὶ M. Provenienze Diverse 744.

Ἡ κυρία Βλαχάκη κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς της στὸ Ἰνστιτοῦτο συνέταξε, μὲ τὴν ἐποπτεία μου, καὶ ἀνακοίνωση, πού τὴν παρουσίασε στὸ Ε' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριο μὲ τὸν τίτλο «Ἡ διαθήκη τῆς Ἀγνῆς, κόρης τοῦ Ἀλεξίου Καλλιέργη (1331) καὶ ὁ ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος Μακάριος». Ἐτοίμασε ἐπίσης μελέτη μὲ τὸν τίτλο: «Ἡ διαθήκη τῆς Ἑλένης Μουδάτσου καὶ 14 ἑλληνικά ἐξοφλητήρια ἔγγραφα (1535) κατοίκων τῆς περιοχῆς τοῦ Χάδακα γιὰ τὴν ἐκτέλεση διατάξεων τῆς διαθήκης», πού θὰ δημοσιευτεῖ στὸν ἐπόμενο τόμο τῶν «Θησαυρισμάτων».

ς) Ἡ κυρία Αἰκατερίνη Ἀσδραχᾶ, πού φιλοξενήθηκε ἀπὸ 9 - 19 Ἰουλίου καὶ πού εἶχε φιλοξενηθεῖ καὶ πέρυσι στὸ Ἰνστιτοῦτο⁹, συνεχίζοντας τὴν ἔρευνά της γιὰ τὶς κερκυραϊκὲς βαρωνίες ἀπὸ τὸ 15^ο ὡς 18^ο αἰ., συμπλήρωσε μερικὰ κενά, γιὰ τὰ ὁποῖα τῆς ἔλειπαν φωτογραφίες, ἀπὸ τὴ σειρὰ Provveditori sopra Feudi (b. 1160, 1167 καὶ 1182) καὶ συνέχισε τὴ μελέτη τοῦ χρονικοῦ τοῦ Antonio Morosini. Ἡ κυρία Ἀσδραχᾶ ὑποσχέθηκε ἐργασία της γιὰ τὸν ἐπόμενο τόμο τῶν «Θησαυρισμάτων».

ζ) Ἡ δεσποινὶς Ὀλγα Κατσιαρδῆ, πού φιλοξενήθηκε ἀπὸ 20 - 28 Ἰουλίου, ἐργάστηκε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτοῦτου καὶ στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, γιὰ νὰ συμπληρώσει ὀρισμένα κενὰ τῆς διδακτορικῆς της διατριβῆς γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνορθόδοξης Κοινότητος τῆς Τεργέστης, πού ἐτοιμάζει ἀπὸ χρόνια καὶ πού ἐλπίζει νὰ τὴν ὑποβάλει στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν μέσα στὸ 1982. Ὡς σημειωθεῖ ἐδῶ πὼς ἡ δεσποινὶς Κατσιαρδῆ εἶχε πάρει, ὕστερα ἀπὸ ἐπιλογή καὶ ὑπόδειξη δική μου, ἐτήσια ὑποτροφία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βραβείου Herder γιὰ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βιέννης, ὅπου φοίτησε κατὰ τὸ σχολικὸ ἔτος 1980 - 1981. Ἐκεῖ τῆς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ συμπληρώσει καὶ τὴ διατριβή της.

η) Ὁ κ. Γεώργιος Μοσχόπουλος, πού φιλοξενήθηκε ἀπὸ 20 - 30 Ἰουλίου, ἐργάστηκε στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ συγκέντρωσε ἄφθονο ὕλικό

9. «Θησαυρίσματα», τόμ. 17 (1980), σ. 340 - 341.

(πού τὸ φωτογράφησε γιὰ λογαριασμό τῆς Κοργιαλενείου Βιβλιοθήκης Ἀργοστολίου) ἀναφερόμενο 1) στὴν ἐκπαίδευση στὴν Ἑπτάνησο κατὰ τὴ βενετοκρατία. Ἀπὸ τὴ σειρά Riformatori dello Studio di Padova, b. 546 (1783-1796), ὑποφάκ. C, συγκέντρωσε εἰδήσεις γιὰ σχολεῖο καθολικῶν οἰκογενειῶν πού διέμεναν στὴν Κέρκυρα. Ἀπὸ τὴ σειρά Consultori in Jure, filza 424 βρῆκε ὑποφάκελο μὲ τὴν ἐπιγραφή «Seminario greco a Corfù e Collegio al Zante, 1784» καὶ ἀπὸ τὴ filza 430 ἄλλα ἔγγραφα τοῦ 1718. Ἀπὸ τὴν σειρά Inquisitori di Stato, b. 402, ὑποφάκ. 1 ἐνετόπισε εἰδήσεις γιὰ τὸ «Seminario archivescovile di Corfù» καὶ b. 403, ὑποφάκ. ἔτους 1764 εἰδήσεις γιὰ τὸ δάσκαλο καὶ ἱερέα Balloni. — καὶ 2) στὴν κεφαλληνιακὴ συμμετοχὴ στὸν Κρητικὸ Πόλεμο (1645-1669). Συγκέντρωσε ὕλικὸ ἀπὸ τὶς σειρὲς Senato Mar (reg. 109), Provveditori da Terra e da Mar (filze 801, 936, 1009-1018, 1097, 1164) καὶ Senato 3 (Secreta), Cefalonia (b. 8-12).

θ) Ἡ κυρία Μαρία Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου, πού φιλοξενήθηκε ἀπὸ 30 Αὐγούστου-20 Σεπτεμβρίου, ἀσχολήθηκε μὲ τὰ ἀκόλουθα θέματα: 1) Συγκέντρωσε ἀπὸ τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας πληροφορίες γιὰ τὸν κρητικὸ ζωγράφο τῶν ἀρχῶν τοῦ 15οῦ αἰ. Νικόλαο Φιλανθρωπινό, πού τὸν βρῆκε καὶ ὡς καλλιτέχνη τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ Ἀγίου Μάρκου στὴ Βενετία, γύρω στὰ 1435, γιὰ νὰ τὶς χρησιμοποιήσει σὲ ἀνακοίνωση πού παρουσίασε στὸ 16ο Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης (4-9 Ὀκτωβρίου). 2) Μελέτησε στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου εἰκόνες τοῦ Γεωργίου Κλόντζα ἢ ἀποδιδόμενες σ' αὐτὸν καὶ συνέκρινε τὶς παραστάσεις τῶν μὲ τρίπτυχο τῆς κρητικῆς σχολῆς συγγενικῆς τεχνοτροπίας, γιὰ τὸ ὁποῖο παρουσίασε ἀνακοίνωση στὸ Ε' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριον στὸν Ἅγιο Νικόλαο Κρήτης. 3) Συμπλήρωσε τὴν πληροφορήσιν της γιὰ τὰ βιογραφικὰ τοῦ Κρητικοῦ ζωγράφου Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐτοιμάζει ἀπὸ χρόνια διδακτορικὴ διατριβή, μὲ ἀνέκδοτα κρητικὰ ἔγγραφα τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας καὶ μὲ νέα ἐπιτόπια ἐξέταση καὶ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ ζωγράφου πού βρίσκονται στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου. Τὸ θέμα τῆς διατριβῆς αὐτῆς, πού τὴν εἶχε ἀναλάβει ὡς ὑπότροφος τοῦ Ἰνστιτούτου μας, βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ τὸ διευρύνει καὶ ὁ τίτλος της ἔγινε τώρα «*Μιχαὴλ Δαμασκηνός. Βιογραφία, ἐργογραφία καὶ συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς ζωγραφικῆς του*». Ἡ διατριβὴ θὰ ὑποβληθεῖ σύντομα στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Παράλληλα ἡ κυρία Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου παρακολούθησε τὸ XXIII Corso Internazionale d'alta cultura τοῦ Ἰδρύματος

Cini για τὸ μανιερισμό, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τῆς χορηγήθηκε καὶ ὑποτροφία γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό.

ι) Ἡ δεσποινὶς Χρύσα Μαλτέζου, ποὺ φιλοξενήθηκε ἀπὸ 11 - 17 Ὀκτωβρίου, 1) ἐρευνήσε στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὰ νοταριακὰ ἀρχεῖα τῆς Κρήτης γιὰ τὴ συμπλήρωση ἀνακοίνωσης ποὺ παρουσίασε στὸ Ε΄ Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριο μὲ θέμα τὴ θέση τῆς γυναίκας στὶς νοταριακὲς πράξεις τῆς Βενετοκρατίας στὴν Κρήτη καὶ ἄλλες σειρὲς γιὰ τὴ συμπλήρωση ἐργασίας της σχετικῆς μὲ τὰ σεξτέρια τῆς Κρήτης καὶ 2) ἐπεσήμανε σὲ ἰδιωτικὴ συλλογὴ κατὰστιχο (commissaria) τοῦ Hieromino Naugerio, Συμβούλου τῆς Κύπρου, τοῦ ἔτους 1553, ποὺ τὸ ἐτοιμάζει γιὰ παρουσίαση.

ια) Ὁ κ. Νικόλαος Κατσάνης, ποὺ φιλοξενήθηκε ἀπὸ 3 Νοεμβρίου - 20 Δεκεμβρίου, ἐργάστηκε πρῶτα στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας (σειρὰ Bailo di Costantinopoli, b. 510-521) μὲ σκοπὸ 1) τὴν ἔρευνα γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις Κουτσοβλάχων ἐμπόρων, ἰδίως Μοσχοπολιτῶν, μὲ τὴ Βενετία καὶ τὴ Ραγούζα καὶ 2) τὴ διερεύνηση τῶν ναυτικῶν καὶ ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν Ἑλλήνων μὲ τὴ Ραγούζα, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία τῶν Προξενείων τῆς Ραγούζας στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴ Θεσσαλονίκη καὶ στὴ Μεθώνη κατὰ τὸ 18ο καὶ τὸ 19ο αἰῶνα. Ἐρευνώντας ἐπίσης ἀλληλογραφία, ναυτικὰ συμβόλαια, ἰδιωτικὰ ἔγγραφα τοῦ 17ου καὶ τοῦ 18ου αἰ., συγκέντρωσε γλωσσικὸ ὕλικὸ ἀξιόλογο, ἀναφερόμενο ἰδίως στὸ τοπικὸ ἰδίωμα τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα. Ἀλλὰ καὶ στὴν Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη ἐργάστηκε ὁ κ. Κατσάνης, χρησιμοποιώντας δυσεύρετες ἐκδόσεις καὶ συγκεντρώνοντας γλωσσικὸ ὕλικὸ γιὰ τὶς γλωσσικὲς σχέσεις τῆς Ἱταλικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς Βαλκανικῆς. Τὸ ὕλικὸ ποὺ συγκέντρωσε ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερα τὰ ρομανικὰ ἰδιώματα τῆς Βαλκανικῆς καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς λατινικῆς στὶς βαλκανικὲς γλῶσσες. Τὴ βιβλιογραφικὴ του ἐνημέρωση τὴ συμπλήρωσε καὶ ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου.

ιβ) Ἡ κυρία Ἑλένη Σαμαρᾶ-Παπαϊωάννου, ποὺ φιλοξενήθηκε γιὰ λίγες βδομάδες κατὰ διαστήματα, ἐργάστηκε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ χρησιμοποίησε τὰ βοηθήματα καὶ τὰ ἔργα ποὺ διαθέτει γιὰ τὴ διατριβὴ ποὺ ἀνέλαβε νὰ ἐτοιμάσει στὴ Scuola di perfezionamento in Filologia Classica τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβα, μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ διευθυντῆ τῆς Σχολῆς καθηγητῆ κ. Filippo Maria Pontani. Ἡ διατριβὴ ἔχει ἀντικείμενο τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ (μεταφρασμένα καὶ στὰ λατινικὰ) ἐπιγράμματα (1653) τοῦ Ἰωάννη Κωττιουνίου.

Τὴν ἔρευνά της τὴ συμπλήρωσε καὶ στὶς ἄλλες βιβλιοθῆκες τῆς Βενετίας καὶ τῆς Πάδοβας. Ἡ κυρία Παπαϊωάννου, ὕστερα ἀπὸ ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις (30 Ὀκτωβρίου), θὰ συνεχίσει τῶρα τὴ φοίτηση στὸ δεύτερο καὶ τελευταῖο ἔτος τῆς Σχολῆς. Γράφτηκε ἐπίσης στὴ Σχολὴ Παλαιογραφίας, Ἀρχειονομίας καὶ Διπλωματικῆς τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σχολιασμένη ἔκδοση τῶν ἑλληνικῶν ἐπγραμμάτων τοῦ Κωτιουνίου ποὺ ἐτοιμάζει, ἐπεσήμανε στὶς βιβλιοθῆκες καὶ μελέτησε καὶ ἄλλα ἔργα του, ἀνακάλυψε αὐτόγραφη ἐπιστολὴ του καὶ χειρόγραφο ἔργου του. Ἡ ἐργασία της θὰ πλουτίσει τὶς γνώσεις μας γιὰ τὸ λόγιό αὐτὸ Ἑλληνα τοῦ 17ου αἰώνα..

IV. Δὲν ἦταν λίγοι οὔτε ἐφέτος οἱ διακεκριμένοι ἐπισκέπτες τοῦ Ἰνστιτούτου, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ποὺ ἦρθαν νὰ τὸ γνωρίσουν γιὰ πρώτη φορὰ ἢ νὰ τὸ ξαναεπισκεφθοῦν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὶς συλλογὲς τῶν εἰκόνων, τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἀρχείων του. Θὰ ἀναφέρουμε μόνο μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας. Ἀπὸ τοὺς πρώτους, τοὺς διαπρεπεῖς βυζαντινολόγους καθηγητὲς καὶ ἀκαδημαῖους κ. κ. Paul Lemerle καὶ Hans-Georg Beck, τὸν ἀκαδημαῖκὸ κ. Γρηγ. Κασσιμάτη, τοὺς ξένους πανεπιστημιακοὺς καθηγητὲς κ. κ. John Barker, Gosse-vich καὶ Antonino Lombardo, τοὺς Ἕλληνες πανεπιστημιακοὺς καθηγητὲς κ. κ. Ἰω. Ζηζιούλα καὶ Μίνωα Κοκολάκη καὶ τὸ ζωγράφο κ. Γιώργο Σικελιώτη. Ἀπὸ τοὺς δεύτερον ἀναφέρουμε τὸ σεβασμ. ἀρχιεπίσκοπο Αὐστραλίας κ. Στυλιανὸ Χαρκιανάκη, τὸ σεβασμ. μητροπολίτη Καρθαγένης κ. Παρθένιο καὶ τὸ θεοφιλ. ἐπίσκοπο Κρατείας κ. Γεννάδιο Ζερβό. Καὶ ἀπὸ τοὺς τρίτους τὸν ἐκπρόσωπο τῆς Ἑλλάδας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα κ. Γ. Κοντογιώργη, τὸ Σύμβουλο τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ἀντιναύαρχο κ. Πάτροκλο Κονιάλη, τὸ Σύμβουλο Πρεσβείας κ. Κωνστ. Ἰβράκη καὶ τὸν ἐπίτιμο Πρόξενό τῆς Ἑλλάδας στὴν Τερζέστη κ. Κωνστ. Πιζάνη.

Τὸ Ἰνστιτούτο μας ἐπισκέφθηκαν στὶς 24 Μαΐου καὶ τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν Παιδείας καὶ Μορφωτικῶν Ὑποθέσεων τῆς Βορειοατλαντικῆς Συνελεύσεως, ποὺ συνῆλθαν στὴ Βενετία, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους καὶ ἀρκετοὶ Ἕλληνες βουλευτὲς ἀπὸ ὅλα τὰ κόμματα. Οἱ ἐκλεκτοὶ Εὐρωπαῖοι κοινοβουλευτικοὶ ξεναγήθηκαν στὸ Μουσεῖο, στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ στοὺς χώρους τοῦ Ἰνστιτούτου, γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς τοῦ ὁποίου ἔδειξαν ζωηρὸ ἐνδιαφέρον. Ἐκ μέρους τοῦ ἀρμόδιου διευθυντῆ κ. Arnaud Jacomet στάλθηκε στὸ Ἰνστιτούτο θερμὸ εὐχαριστήριό γράμμα.

3) ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Τὸ 1981 ἐκδόθηκε ὁ τόμος 17 (1980) τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου «Θησαυρίσματα», μὲ 372 σελίδες καὶ 25 πίνακες ἐκτὸς κειμένων, πὺν περιέχει, καθὼς καὶ οἱ προηγούμενοι, μελετήματα Ἑλλήνων καὶ ξένων συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ μάλιστα ὑποτρόφων καὶ φιλοξενουμένων του. Ἡ ἐκτύπωση τοῦ τόμου 18 (1981) τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἔχει σχεδὸν συμπληρωθεῖ καὶ ὁ νέος τόμος θὰ κυκλοφορήσει στὶς ἀρχὲς τοῦ 1982.

Ἡ Ἐποπτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἰνστιτούτου, ὕστερα ἀπὸ πρότασή μου, ἀποφάσισε νὰ περιλάβει στὶς προσεχεῖς ἐκδόσεις τῆς «Βιβλιοθήκης» του τὸ ἔργο τῆς κυρίας Ἐλισάβετ Ζαχαριάδου μὲ τὸν τίτλο «*Venetian Crete and the emirates of Mentesche and Aydin (1300 - 1415)*». Ἐλπίζουμε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Ἰνστιτούτου νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἐναρξὴ τῆς ἐκτύπωσης τοῦ ἔργου αὐτοῦ, καθὼς καὶ τοῦ προγραμματισμένου ἤδη τῆς κυρίας Ε. Layton γιὰ τὶς ἐκδόσεις τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων στὴ Βενετία τὸ 16^ο αἰ., κατὰ τὸ ἐπόμενο ἔτος 1982.

4) ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ, ΑΡΧΕΙΩΝ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΚΕΙΜΗΛΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ.— ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΑΤΑΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ.— ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

α) Βιβλιοθήκη. — Ἡ δεσποινὶς Δέσποινα Βλάχση πρόσφερε καὶ ἐφέτος κατὰ διαστήματα τὶς ὑπηρεσίες της, μὲ σύμβαση ἔργου, γιὰ τὴν καταλογόγραφηση τῶν βιβλίων καὶ τὴν ταξινόμηση τῆς βιβλιοθήκης μέχρις οὗ τοῦ Ἰνστιτούτου ἀποκτήσει μόνιμο βιβλιονόμο. Βιβλιοδετήθηκαν καὶ ἐφέτος πολλὰ βιβλία, ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα μὲ δαπάνη τοῦ κ. Γ. Συμεωνίδη.

β) Χειρόγραφοι (φιλολογικοὶ) κώδικες. — Ὅπως ἀναφέραμε καὶ παραπάνω¹⁰, ὁ νέος Ἀγγλος ἐρευνητὴς κ. Liam Gallagher, πὺν δημοσίευσεν ἤδη ἐνδιαφέρουσα μελέτη γιὰ τὸν ὑπ' ἀριθ. 5 κώδικα τοῦ Ἰνστιτούτου πὺν περιέχει τὸ εἰκονογραφημένο μυθιστόρημα τοῦ Μεγάλου Ἀλέξανδρου, ἦρθε καὶ ἐφέτος καὶ μελέτησε τὶς σημειώσεις σὲ τουρκικὴ γλῶσσα πὺν ἔχουν γραφεῖ σὲ πολλὰ φύλλα τοῦ κώδικα αὐτοῦ καὶ γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ ἐτοιμάσει νέο εἰδικὸ μελέτημα.

10. Βλ. σ. 351-352 καὶ σημ. 7 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

γ) Ἀρχεῖα.—Ἐγγραφα τῶν ἀρχείων τοῦ Ἰνστιτούτου χρησιμοποιήθηκαν ἢ καὶ ἐκδόθηκαν στὶς ἐργασίες τοῦ κ. Ἀντώνη Δ. Πάρδου καὶ τῆς κυρίας Ρένας Βλαχάκη, πού δημοσιεύτηκαν στὸν τόμο 17 (1980), σ. 149-205 καὶ 307-316 τῶν «Θησαυρισμάτων».

δ) Μουσεῖο καὶ εἰκόνες.—Κατὰ τὸ 1981, ἀπὸ ἔλλειψη οἰκονομικῶν μέσων, ἀναγκαστήκαμε δυστυχῶς νὰ ἀναστείλουμε τὸ ἔργο τοῦ καθαρισμοῦ καὶ τῆς ἐπισκευῆς τῶν εἰκόνων τῆς συλλογῆς μας, παρ' ὅλο πὺν πολλὰς ἔχουν ἀπόλυτη ἀνάγκη. Ἐλπίζουμε νὰ μπορέσουμε νὰ συνεχίσουμε τὸ ἔργο αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἐπόμενον χρόνο. Ἐν τῷ μεταξὺ μᾶς ἔχουν γίνει προτάσεις γιὰ διοργάνωση ἐκθέσεων μερικῶν ἀπὸ τὶς εἰκόνες μας (ὅσων ἡ κατάσταση τῆς συντήρησης ἐπιτρέπει τὴ μετακίνηση) στὸ Βέλγιο καὶ στὴ Γαλλία. Τὶς προτάσεις αὐτὲς θὰ τὶς ἐξετάσουμε καὶ θὰ ἀποφανθεῖ τελικὰ ἡ Ἐποπτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἰνστιτούτου.

Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Μουσείου ἦταν ἐφέτος 5635 ἔναντι 5734 τοῦ περσινοῦ ἔτους.

Στὸ πρόσφατο βιβλίον τοῦ Georges Galavaris, *The Icon in the Life of the Church* (Iconography of Religions XXIV, 8), Leiden, E. Brill, 1981 δημοσιεύτηκαν, μὲ τὴν ἁδεία μας, οἱ εἰκόνες τῆς συλλογῆς μας ὑπ' ἀριθ. 1, 7 καὶ 17 (πίνακες ἀντίστοιχα XXXIIIa, XVIII καὶ IIa).

ε) Φωτογραφικὸ ἀρχεῖο.—Τὸ φωτογραφικὸ ἀρχεῖο πλουτίστηκε καὶ ἐφέτος μὲ νέες φωτογραφίας (=Φ 831-850) ἀπὸ ἔγγραφα, χειρόγραφα καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα.

ς) Ἱερὰ ἄμφια.—Τὰ χρυσοκέντητα ἢ ἀργυροκέντητα ἱερὰ ἄμφια τοῦ Ἰνστιτούτου μὲ τὶς ἑλληνικὲς ἐπιγραφὰς εἶχε ἀναλάβει νὰ μελετήσῃ καὶ δημοσιεύσῃ ἡ ἀείμνηστη Εὐγενία Χατζηδάκη καὶ ἡ ἐργασία πού ἄφησε ἐλπίζουμε νὰ βρεθεῖ τρόπος ν' ἀξιοποιηθεῖ. Τὰ ἰταλικῆς κατασκευῆς ὑφάσματα τῶν ὑπολοίπων ἀμφίων ἀνέλαβε νὰ μελετήσῃ ἐφέτος ἡ dottor. Doretta d'Avanzo Poli, εἰδικὴ στὴ μελέτῃ τῶν παλιῶν εὐρωπαϊκῶν ὑφασμάτων.

ζ) Λιβόρνο.—Δυστυχῶς, καὶ κατὰ τὸ 1981 τὸ Ἰνστιτούτο ἀναγκάστηκε, παρ' ὅλη τὴ δύσκολη οἰκονομικὴ του κατάσταση, νὰ διαθέσῃ τὸ ποσὸ τῶν λιρ. Ἱταλ. 2.000.000 (κατὰ τὸ 1980 διέθεσε ἄλλα 2.600.000 λιρ.) γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ στὸ ἑλληνικὸ κοιμητήριον τοῦ Λιβόρνου ἐπισκευές, πού, κατὰ τὴν εἰσήγηση τοῦ Προξένου τοῦ Λιβόρνου κ. Δ. Χατζηδιάκου, ἦταν ἐπείγουσες καὶ ἀπαραί-

τητες. Ἐς σημειωθεῖ ὅτι ὁ κ. Χατζηδιάκος ἐπέτυχε νὰ διατεθεῖ γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο καὶ τὸ ποσὸ τῶν λιρ. Ἱταλ. 3.300.000. Ἡ ἑξακολουθητικὴ αὐτὴ ἀφαίμαξη τοῦ Ἰνστιτούτου γιὰ ἐπισκευές, πὺν φαίνεται πὺς δὲν τελειώνουν ποτέ, εἰς βάρος τοῦ ἐπιστημονικοῦ του ἔργου ἔχει πὰ καταντήσει μόνιμη πληγὴ γιὰ τὸ Ἰδρυμὰ μας καὶ πρέπει οἱ ἀρμόδιες ὑπηρεσίες νὰ βροῦν τρόπο ἐπὶ τέλους γιὰ νὰ σταματήσῃ. Γιὰ τοὺς Ἑλλήνες οὐνίτες τοῦ Λιβόρνου τὸ 16^ο αἰ. καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοὺς ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ πρόσφατο μελέτημα τῆς κυρίας Doriana dell' Agata πὺν σημειώσαμε παραπάνω ¹¹.

η) Τεργέστη. — Στὶς 30 Μαΐου ἐπισκέφθηκα τὴν Ἑλληνορθόδοξη Κοινότητα τῆς Τεργέστης μαζί μὲ τὸν ὑπότροφο τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ἀπ. Παπαϊωάννου, πὺν ταξινόμησε πέρυσι τὴ βιβλιοθήκη της καὶ διεπίστωσα ὅτι ἡ δελτιογράφηση καὶ ἡ ταξινόμηση τῶν βιβλίων ἔχουν συντελεσθεῖ καὶ μάλιστα μὲ σωστὴ μέθοδο καὶ μὲ εὐσυνειδησία. Παρακλήθηκα νὰ παραστῶ στὴ σύσκεψη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Κοινότητος. Ὁ Πρόεδρος του, πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς κ. Γεώργ. Κωνσταντινίδης, μοῦ ζήτησε νὰ ἐκφράσω τὴ γνώμη μου καὶ νὰ δώσω τὴ συμβουλή μου γιὰ ὀρισμένες ἐκδόσεις πὺν ἐτοιμάζει ἡ Κοινότητα, γιὰ νὰ γιορτάσῃ τὸν ἐπόμενον χρόνο τὰ 200 χρόνια ἀπὸ τὴν ἵδρυσή της. Ἀνταλλάξαμε διάφορες σκέψεις καὶ δήλωσα στὸν κ. Κωνσταντινίδη πὺς τὸ Ἰνστιτούτο εἶναι πάντα στὴ διάθεση τῆς Κοινότητος σὲ ὅποιαδήποτε περίσταση τὸ χρειαστεῖ.

5) ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Κατὰ τὸ 1981 ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου πλουτίστηκε μὲ 429 βιβλία ἢ τεύχη (ἀριθ. εἰσαγ. 8411-8839), πὺν προήλθαν ἀπὸ ἀγορές, δωρεές ἢ ἀνταλλαγές. Ἀπὸ ἐκείνους πὺν πρόσφεραν τὰ ἔργα τοὺς ἀναφέρουμε τοὺς κ.κ. P. Lemerle, H. Hunger, N. B. Τωμαδάκη, Στ. Ἀλεξίου, Ζ. Τσιρπανλῆ, Α. Στυλιανοῦ, Ἀθ. Παπᾶ, τὸν σεβ. Κορινθίαν Παντελεήμονα καὶ τὴν κυρία Α. Skovran. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Γ. Συμεωνίδης συνέχισε τὶς δωρεές του.

6) ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μεγάλης ἑκθεσης ζωγραφικῆς στὸ Παλάτι τῶν Δόγηδων μὲ τὸν τίτλο «Ἀπὸ τὸν Tiziano ὡς τὸν Greco», τὸ Ἰνστιτούτο μας ὀργάνωσε, στὶς 14 Ὀκτωβρίου, διάλεξη τοῦ γνωστοῦ βυζαντινολόγου ἀκαδημαϊκοῦ

11. Βλ. σ. 351 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

κ. Μανόλη Χατζηδάκη, στή γαλλική γλώσσα με θέμα «Τὸ καλλιτεχνικὸ περιβάλλον τῆς νεανικῆς ἡλικίας τοῦ Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (*El Greco*) στὴν Κρήτη». Ὁ κ. Χατζηδάκης, ποὺ εἶναι διεθνῶς ἀναγνωρισμένος ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐγκυρότερους εἰδικούς, ἔδωκε ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυση τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς κρητικῆς ζωγραφικῆς καὶ τέχνης στὰ μέσα τοῦ 16ου αἰ. καὶ τοποθέτησε στὸ πλαίσιο αὐτὸ τὰ λίγα γνωστὰ νεανικὰ ἔργα τοῦ Θεοτοκόπουλου, ποὺ τὰ ζωγράφησε στὴν Κρήτη, πρὶν πάει, σὲ ἡλικία 26 χρόνων, στὴ Βενετία. Ὁ κ. Χατζηδάκης προσκόμισε γιὰ πρώτη φορὰ ἓνα νέο σπουδαῖο στοιχεῖο στὴν ἔρευνα, τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸ περίφημο τρίπτυχο τῆς Μόδενας, ποὺ ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς R. Pallucchini, ποὺ τὸ ἀνακάλυψε, τὸ τοποθετοῦσε στὴ βενετικὴ περίοδο τοῦ Θεοτοκόπουλου, πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ πρωτύτερα, στὴν κρητικὴ περίοδο, ὅπως δείχνουν πολλὰ στοιχεῖα καὶ ἰδίως ἡ κεντρικὴ παράσταση τοῦ Σινᾶ, ποὺ σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὴν Κρήτη καὶ ὄχι μὲ τὴ Βενετία. Ἡ διάλεξη τοῦ κ. Χατζηδάκη, ποὺ συνοδεύτηκε ἀπὸ προβολὲς τῶν ἀξιολογότερων ἔργων τῆς τότε κρητικῆς τέχνης, σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία καὶ ἀποτέλεσε σημαντικότερη συμβολὴ στὴ μελέτῃ τῆς πρώτης διαμόρφωσης καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς τέχνης τοῦ μεγάλου Ἑλλήνα ζωγράφου.

γ) ΠΑΡΟΧΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Κρίνουμε χρήσιμο νὰ σημειώσουμε παρακάτω ὀνόματα Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐρευνητῶν ποὺ ζήτησαν καὶ ἔλαβαν πληροφορίες, φωτοτυπίες κλπ. ἀπὸ τὸ Ἴνστιτούτο ἢ ποὺ ἤρθαν καὶ ἐργάστηκαν, γιὰ μικρότερο ἢ μεγαλύτερο διάστημα, σ' αὐτὸ γιὰ τὴ συγκέντρωση πληροφοριῶν ἢ τὴν ἐκτέλεση ἐρευνητικῆς ἐργασίας.

Μὲ ἀλληλογραφία δόθηκαν πληροφορίες, φωτογραφίες ἢ φωτοτυπίες στὸν Ν. Λιβαδάρα (Ἀθήνα) γιὰ χάρτη τῆς Δωδεκανήσου ποὺ ἀπαντᾷ στὸν κώδικα *Marc. ven.* Z 388 (333), στὸν κ. Παν. Χριστόπουλο (Ἀθήνα) γιὰ τὸν κουρσάρο Durach Bey (A.S.V., Senato III (Secreta), Dispacci Zante, filze 22·26), στὴν κυρία Μαρία Κωνσταντουδάκη - Κιτρομηλίδου (Ἀθήνα) φωτογραφίες τῶν εἰκόνων τοῦ Μιχ. Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ τριπτύχου τοῦ Γεωργ. Κλόντζα ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Ἴνστιτούτου, στὸν κ. Τριαντ. Σκλαβενίτη (Ἀθήνα) γιὰ τὶς ἐκδόσεις τῆς «Χρονογραφίας» τοῦ Ψευδο - Δωροθέου Μονεμβασίας τῶν ἐτῶν 1743 καὶ 1763, στὸν κ. Ἰωάννη Μενοῦνο (Ἀθήνα) γιὰ ἔγγραφα ἀναφερόμενα στὸ θάνατο τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ (Provveditori da Terra e da Mar, 1031, φ. 128 κ. ἐξ.), στὸν κ. Ἰωάννη Κόκκωνα (Ἀθήνα) γιὰ τὸ Βενετὸ βιβλιόφιλο Alessandro Barbaro, στὴν κυρία Μαρία Καλλιπολίτη (Ἀθήνα) γιὰ εἰκονογράφηση σχετικὴ μὲ τὸν

Ἄλδο Μανούτιο καὶ τὴν ἐποχὴ του, στὸν κ. Στυλιανὸ Δανδουλᾶκη (Χανιά) γιὰ τὴν κρητικὴ οἰκογένεια Δανδόλου καὶ τὶς ἐνδεχόμενες σχέσεις της μὲ τὴν οἰκογένεια Dandolo τῆς Βενετίας, στὴν κυρία Δέσποινα Κωστούλα (Βόλος) γιὰ τὴ βιβλιογραφία τῇ σχετικῇ μὲ τὸν Ἀγάπιο Λάνδο καὶ τὰ πρότυπα τῶν ἔργων του, στὸν κ. Γεώργιο Λινάρδο (Κέρκυρα) γιὰ τὴν ἀνάμειξη τῶν κληρικῶν προσφύγων ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὶς ἐξεγέρσεις τῆς Κρήτης μετὰ τὴν Ἑλωση καὶ τὸν ἀντίκτυπο τῶν γεγονότων στὴν Κέρκυρα, στὸ Istituto Centrale per il Catalogo Unico delle Biblioteche Italiane (Ρώμη) γιὰ τὶς ἐκδόσεις ποὺ τυπώθηκαν τὸ 16^ο αἰ. στὴν Ἰταλία σὲ ὁποιαδήποτε γλῶσσα καὶ στὸ ἐξωτερικὸ στὴν ἰταλικὴ γλῶσσα καὶ ποὺ ἀνήκουν στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου μας (στείλαμε 40 τίτλους), στὸν κ. A. Sottili (Τουρίνο) φωτοτυπία τῆς ἐργασίας τοῦ Μ. Ι. Μανούσακα *ἡ Ἐκκλήσεις τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Ἀναγεννήσεως* κλπ., στὸν κ. Paul Faure (Παρίσι) γιὰ τὴν ἔκθεση (1536) τοῦ γέκτορα τῶν Χανίων Marcantonio Bernardo καὶ τὴν ἔκδοσή της ἀπὸ τὸν Γ. Πλουμίδη στὰ «Κρητικὰ Χρονικά», τόμ. 25 (1973), σ. 291-351, στὴ δεσποινίδα Εὐγενία Παναγιώτου (Παρίσι) γιὰ θέματα σχετικὰ μὲ Ἑλληνες λογίους στὴν Ἰταλία καὶ τὴν Εὐρώπη τὸ 14^ο-15^ο αἰ. κατάλληλα γιὰ διδακτορικὴ διατριβή, στὴν κυρία Isabette Reynaud - Nguyen (Sèvres τῆς Γαλλίας) γιὰ τὸν Κρητικὸ χαρτογράφο τοῦ 16^{ου} αἰ. Γεώργιο Σιδέρη - Καλαποδᾶ καὶ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία, στὴν κυρία Jeanne Proust (Carrières - sur - Seine τῆς Γαλλίας) φωτογραφίες τῆς εἰκόνας τοῦ Μουσείου μας «Noli me tangere», στὸν κ. J. Roudneff (Annecy τῆς Γαλλίας) γιὰ τὴ συλλογὴ εἰκόνων τοῦ Ἰνστιτούτου, στὸν κ. Peter Mallat (Βιέννη) γιὰ ἀπόγονους τῶν Παλαιολόγων στὴν Ἰταλία μετὰ τὴν Ἑλωση, στὸν κ. Heinzgerd Brakmann (Βόννη) φωτοτυπία τῆς μελέτης τοῦ Α. Πολίτη *ἡ Ἐντυπο περγαμηνὸ εἰλητᾶριο ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ν. Σοφianoῦ*, στὸν κ. Rainer Stichel (Κολωνία τῆς Δυτ. Γερμανίας) φωτογραφία τῆς εἰκόνας τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰνστιτούτου μας (ἀριθ. μητρ. 10), στὸν κ. Esteve Humet (Βαρκελώνη) φωτογραφίες καὶ δελτάρια εἰκόνων τοῦ Μουσείου μας, στὸν κ. John Stuart (Λονδίνο) γιὰ τὴ συγγένεια τῆς εἰκόνας τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Μουσείου μας (ἀριθ. μητρ. 19) μὲ παρόμοια εἰκόνα ποὺ θὰ προσφερόταν σὲ δημοπρασία στὶς 7 Δεκεμβρίου ἀπὸ τὸν οἶκο Sotheby τοῦ Λονδίνου, στὴν κυρία Γεωργία Σαρδελῆ - Garay (Νέα Ὑόρκη) πληροφορικὸ ὕλικὸ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἀδελφότητα Βενετίας καὶ τὸ Ἰνστιτούτο, στὸν κ. Emm. James Betinis (Σικάγο) παρόμοιο πληροφορικὸ ὕλικὸ καὶ στὴν κυρία Ἑλένη Dolkas (Palo Alto τῆς Καλιφορνίας) γιὰ τὶς εἰκόνες τοῦ Ἀγ. Εὐσταθίου καὶ τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνα τοῦ Μουσείου μας.

Ἐξ ἄλλου, ἐπισκέφθηκαν τὸ Ἰνστιτοῦτο καὶ ἐργάστηκαν στὴ βιβλιοθήκη, στὸ ἀρχεῖο ἢ στὸ Μουσεῖο του ἢ ἔλαβαν πληροφορίες ἀπὸ τὸ διευθυντὴ του γιὰ διάφορα ἐπιστημονικὰ ζητήματα ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦσαν ἢ δεσποινὶς Ἑλένη Χαριτάκη (Βενετία) γιὰ τὴν πολεοδομία καὶ ἰδίως τὰ νεώρια τῶν Χανιῶν κατὰ τὸ 16 αἰ., ἢ δεσποινὶς Χρυσούλα Γκότση καὶ ὁ κ. Λέων Δούλης (Μιλάνο) γιὰ τὴ βιβλιογραφία τὴ σχετικὴ μὲ τὴν ἱστορία τῆς Ὑδρας, ἢ δεσποινὶς Ξενούλα Μαθιουδάκη καὶ ὁ κ. Δημήτρ. Βεκόπουλος (Μιλάνο) γιὰ τὴ βιβλιογραφία τὴ σχετικὴ μὲ τὶς ὁρθόδοξες ἐκκλησίες τῶν Χανιῶν, ἢ δεσποινὶς Antonella Fagherazzi (Πάδοβα) γιὰ τὰ ἰταλικά ἐγχειρίδια ἐπιστολογραφίας καὶ τὴ σχέση τους μὲ τὰ ἀνάλογα βυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινὰ, ἢ δεσποινὶς Ἀθανασία Ἀβδάλη (Ἀθήνα) γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἰωάννη Πατούσα, ὁ κ. Κωνσταντῖνος Τζώρτζης (Ἀθήνα) γιὰ τὰ βιογραφικὰ καὶ τὴ βιβλιογραφία τὴ σχετικὴ μὲ τὸν Πολυζῶη Λαμπαντιζιώτη, ὁ κ. Εὐθύμιος Λίτσας (Θεσσαλονίκη) γιὰ τὰ βιογραφικὰ καὶ τὴ βιβλιογραφία τὴ σχετικὴ μὲ τὸ Μάξιμο Πελοποννήσιο, ὁ κ. Ντίνος Ψυχογιὸς (Ἡλεία) γιὰ τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῆς Ἡλείας καὶ τῆς Ὠλένης, ἢ κυρία Jean-pine Guérin dalle Mese (Poitiers τῆς Γαλλίας) γιὰ τοὺς Βενετοὺς περιηγητὲς στὴν Ἀνατολή, ἢ Dr. Elisabeth Loibl (Βιέννη) γιὰ τοὺς μητροπολίτες Φιλαδελφείας στὴ Βενετία, ὁ κ. Erich Kohrane (Σικάγο) γιὰ ἑλληνικὰ περιοδικὰ καὶ μελέτες σχετικὲς μὲ λογίους τῆς Ἀναγέννησης καὶ ὁ κ. Peter Brown (Berkeley τῆς Καλιφορνίας) γιὰ θέματα ὑστερορωμαϊκῆς καὶ πρωτοβυζαντινῆς ἱστορίας.

8) ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΜΕ ἌΛΛΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ.
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ, ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΛΠ.

Τὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο Βενετίας ἐξακολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1981 νὰ συνεργάζεται ἐπιστημονικὰ μὲ ἄλλα Ἰδρύματα, σὲ ἐθνικὸ ἢ διεθνὲς ἐπίπεδο, ὅπως προκύπτει καὶ ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τοῦ διευθυντῆ καὶ τοῦ γραμματέα του σὲ ἐπιτροπές, συσκέψεις, ἐπιστημονικὰ συνέδρια καὶ στὴ διοίκηση ἀνώτατων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

α) Οἱ πνευματικὲς ἀνταλλαγὲς ἀνάμεσα στὸ Ἰνστιτοῦτο μας καὶ στὰ δύο ἄλλα ἑρευνητικὰ Ἰδρύματα τῆς Βενετίας, τὸ Ἰδρυμα Giorgia Cini καὶ τὸ Γερμανικὸ Κέντρο Βενετικῶν Σπουδῶν, συνεχίστηκαν καὶ κατὰ τὸ χρόνο αὐτό. Στὶς διαλέξεις, στὰ συνέδρια καὶ στὶς ἄλλες πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ κέντρα αὐτὰ μετέχουν πάντα καὶ οἱ σπουδαστὲς καὶ ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων κέντρων. Μὲ τὸ Γερμανικὸ Κέντρο Βενετικῶν Σπουδῶν ἀνταλλάσσονται συχνά

ἐπισκέψεις γνωριμίας καὶ συνεργασίας. Ὁ Πρόεδρος τοῦ καθηγητῆς κ. Hans - Georg Beck μᾶς κάνει τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐπισκέπτεται κάθε φορὰ πὺν ἔρχεται στὴ Βενετία.

β) Ὁ γραμματέας τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Σωτήριος Μεσσήνης ἔλαβε καὶ πάλι ἐντολὴ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν νὰ φροντίσει γιὰ τὴν προετοιμασίᾳ τῆς ἑλληνικῆς συμμετοχῆς στὴν 40ῇ Διεθνῇ Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεσὴ «Biennale» τῆς Βενετίας, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε καὶ ἐπίτροπος ἐπανειλημμένως κατὰ καὶ τελευταῖα χρόνια.

γ) Ὁ διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως καὶ Οἰκονομικῆς Διαχειρίσεως τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης, ἐξακολούθησε νὰ ἔχει τὴν εὐθύνη τοῦ Ἰδρύματος κατὰ τὴ διάρκειᾳ ὁλόκληρου σχεδὸν τοῦ 1981. Ἔτσι ἔλαβε καὶ πάλι μέρος στὶς συνόδους τῶν πρυτάνεων τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων τῆς Ἑλλάδας πὺν πραγματοποιήθηκαν σὲ διάφορες πόλεις καὶ ὁργάνωσε, τὸν Ἀπρίλιο, τὴ σύνοδο στὸ Ρέθυμνο, ἔδρα τοῦ Πανεπιστημίου. Στὶς 19 Ἰουλίου εἶχε τὴν ικανοποίησιν νὰ ὁρίσει στὴν πόλιν αὐτὴ, σὲ ἐπίσημη τελετῇ, τοὺς πρῶτους πτυχιούχους τοῦ νέου Πανεπιστημίου καὶ νὰ τοὺς ἐγχειρίσει τὰ πτυχία τους. Ἡ μακρόχρονη θητεία τοῦ (καθ' ὅλη τὴ διάρκειᾳ τῆς ὁποίας εἶχε παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴ νόμιμη μηνιαία ἀποζημίωσιν τοῦ Προέδρου) ἔληξε στὶς 6 Νοεμβρίου, ὁπότε ὑπέβαλε παραίτησιν, μαζὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς Διοικ. Ἐπιτροπῆς.

δ) Ὁ διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Πρόεδρος τοῦ Ε' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, πὺν ὁργανώθηκε στὸν Ἅγιον Νικόλαο τῆς Κρήτης ἀπὸ 25 Αὐγούστου - 1 Σεπτεμβρίου, διηύθυνε τὶς ἐργασίες τοῦ, ἐκήρυξε τὴν ἑναρξιν καὶ τὴ λήξιν τοῦ καὶ παρουσίασε σύντομο ἀπολογισμό τοῦ κατὰ τὴν καταληκτικὴν συνεδρία στὸ Ἡράκλειο. Στὸ Συνέδριον παρουσιάστηκαν γύρω στὶς 150 ἐπιστημονικὲς ἀνακοινώσεις ὑψηλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου. Σημειώνουμε μὲ ικανοποίησιν τὴ διαπίστωση ὅτι ἕνα σημαντικὸ ποσοστὸ (σχεδὸν τὰ 30 0/0) τῶν συνέδρων (Ἑλλήνων καὶ ξένων) πὺν παρουσίασαν ἀνακοινώσεις εἶχαν διατελέσει ὑπότροφοι, φιλοξενούμενοι ἢ συνεργάτες τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας.

ε) Ὁ διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου ἔλαβε μέρος στὸ 16ο Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης (4 - 10 Ὀκτωβρίου) καὶ παρουσίασε σ' αὐτὸ μιὰ ἀπὸ τὶς κύριες εἰσηγήσεις (Hauptreferate), τὴν πρώτη τοῦ 11ου Τμήματος, πὺν εἶχε

τὸ γενικὸ τίτλο «*L' Europe centrale et l' Europe occidentale en face de l' Hellenisme post-byzantin avant 1800*». Ἡ εἰσήγησή του αὐτή, μὲ τὸν τίτλο «*Structures sociales de l' Hellenisme post-byzantin*», δημοσιεύτηκε ἤδη στὰ Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου, στὸ περιοδικὸ «*Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*», τόμ. 31 (1981), σ. 791-821. Ἀντιπροσώπευσε ἐπίσης, στὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ, μὲ ἐντολὴ τοῦ Προέδρου τῆς τελευταίας ἀκαδημαϊκοῦ κ. Π. Ζέπου.

ς) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἀκαδημία στὴ σύσκεψη τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐρευνητικῶν κέντρων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν γιὰ θέματα πνευματικῶν ἀνταλλαγῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν μὲ τὶς δυὸ Ἀκαδημίες τῆς Ἀγγλίας, τὴ Βρεταννικὴ Ἀκαδημία καὶ τὴ Βασιλικὴ Ἀκαδημία, πὺ ἐγινε στὶς Βρυξέλλες στὶς 19 καὶ 20 Ὀκτωβρίου. Ὑστερα ἀπὸ εἰσήγησή του, ἀποφασίστηκε ἡ σύσκεψη τοῦ ἐπόμενου ἔτους 1982 νὰ πραγματοποιηθεῖ στὴν Ἀθήνα.

Πρὶν κλείσω τὴν ἐκθεση τῶν πεπραγμένων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας κατὰ τὸ 1981, θεωρῶ ἐπιβαλλόμενο χρέος μου νὰ ἐκφράσω καὶ ἀπ' ἐδῶ τὴν εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἰδρύματος καὶ τὴ δική μου πρὸς ὅλους ὅσοι τὸ συμπαράσταθήκαν καὶ ἐφέτος μὲ στοργὴ καὶ ἀληθινὸ ἐνδιαφέρον, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὰ δύσκολα προβλήματα του. Ἰδιαίτερα θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τὰ μέλη, παλαιὰ καὶ νέα, τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰνστιτούτου στὴν Ἀθήνα, τὸν Πρόεδρό της ἀκαδημαϊκὸ κ. Δ. Α. Ζακυθινό, τοὺς Πρόσβεις κ. κ. Δημ. Πέτρου, Κωνστ. Τσαμαδὸ καὶ Γεώργ. Χριστογιάννη καὶ τὸν ἀναπληρωτὴ Γενικὸ Διευθυντὴ τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν κ. Παῦλο Χατζηθωμᾶ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸν Πρόσβυ μας στὴ Ρώμη κ. Ἰωάννη Πεσμαζόγλου καὶ καὶ τὸν Πρόξενό μας στὴ Βενετία κ. Βασ. Κασκαρέλη. Ἡ βοήθειά τους δὲν ἦταν ἀπλὴ ἐκτέλεση ὑπηρεσιακοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ ἐνσυνείδητη προσφορὰ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση ἑνὸς ὑψηλοῦ σκοποῦ. Μὲ τὴ βοήθειά τους αὐτὴ καὶ στὸ μέλλον ἐλπίζω πὼς τὸ Ἰνστιτούτο θὰ μπορέσει νὰ ξεπεράσει τὴ σημερινὴ γενικὴ κρίση καὶ νὰ γνωρίσει καλύτερες μέρες.

Βενετία, 31 Δεκεμβρίου 1981

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου

Μ. Ι. Μανούσας